

SETLEMENTIN MONIKULTTUURISTEN NAISRYHMIEN
VOIMAANTUMINEN JA SOSIAALISET VERKOSTOT

Marjo Harju-Tolppa
Ammatillinen lisensiaattityö
Marginalisaatiokysymysten sosiaalityö-
erikoisala
Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos
Tampereen yliopisto
Syyskuu 2004

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Tutkimuksen lähtökohdat	7
2.1. Sosiaalityötä setlementissä	8
2.2. Voimaantuminen yhteisössä	14
2.3. Sosiaaliset verkostot	19
2.4. Arkipäivän näkökulma kulttuureihin	23
3. Tutkimusasetelma	26
3.1. Tutkimuskysymys	26
3.2. Tutkimusmenetelmä ja tutkimusaineistot	27
3.3. Aineiston analyysi	35
3.4. Eettistä pohdintaa	38
4. Vertaistukea monikulttuurisessa äiti-lapsi-ryhmässä	41
4.1. Äiti-lapsi-ryhmän syntyminen	41
4.2. Äiti-lapsi-ryhmä kulttuurisena verkostona	49
4.3. Äiti-lapsi-ryhmä voimavaraverkostona	55
5. Kansainvälinen teatteriryhmä – löytöretki uuteen	63
5.1. Teatteriryhmän syntyminen	63
5.2. Teatteriryhmä sosiokulttuurisena verkostona	69
5.3. Teatteriryhmä rauhanverkostona	71
6. Yhteenveto ja johtopäätökset	75

LÄHTEET

1. Johdanto

Perheelliset maahanmuuttajanaiset ovat usein kertoneet minulle työskennellessäni heidän parissaan, että perhe ja lapset pitävät kiinni arjessa ja se auttaa katsomaan eteenpäin, kun elämä muuttuu maahanmuuton seurauksena. Elämä ja arjesta selviytyminen on kuitenkin maahanmuuttajanaishille usein yksinäisyyden sävyttämää. Monet heistä ovat tottuneet siihen, että arjessa on mukana naispuolisten sukulaisten ja ystävien verkosto. Sosiaalinen verkosto on oleellinen osa yhteisöllisiä kulttuureja, joista useat maahanmuuttajat ovat kotoisin. Naisten sosiaaliset verkostot ovat olleet naisten voimavara myös siksi, että perheille ei ole ollut yhteiskunnan tarjoamia lastenhoitopalveluita. Naisten sosiaalinen verkosto on kuitenkin merkitykseltään laajempi kuin että se olisi vastike yhteiskunnan tarjoamille lastenhoitopalveluille. Yksinäisillä naisilla perhe ja lapset eivät vie arkea eteenpäin. Heille yksinäisyys voi olla vieläkin ahdistavampaa, jos kiinnityskohtaa kodin ulkopuolelle ei löydy lainkaan.

Olen kiinnostunut maahanmuuttajanaisten voimavaroista sekä siitä, miten naiset löytävät sosiaalisia verkostoja uudessa kotimaassa. Maahanmuuttajanaisiin kohdistuvaa aikaisempaa tutkimusta on Suomessa hyvin vähän (Tiilikainen 2003, 21-22). Suurimmaksi osaksi maahanmuuttotutkimus Suomessa on ollut maahanmuuttajiin liittyvien asenteiden ja heihin kohdistuvan syrjinnän tutkimusta (Forsander 2002, 63). Yksittäisistä maahanmuuttajaryhmistä eniten tutkimuksia on tehty somaleista. Yksi merkittävimmistä maahanmuuttajanaisiin kohdistuvista tutkimuksista on Marja Tiilikaisen väitöskirja ”Arjen islam. Somalinaisten elämää

Suomessa (2003)". Työministeriön toimesta on tehty selvitys Maahanmuuttajanaiset Suomessa (1997), joka oli ensimmäinen laaja selvitys erityisesti maahanmuuttajanaisten asemasta. Vuonna 2003 työministeriön alaisuudessa toimiva Etnisten suhteiden neuvottelukunta (Etno) on selvittänyt maahanmuuttajanaisten tilannetta Suomessa ja antanut selvitystyön loppuraportissa myös toimenpidesuosituksia heidän asemansa parantamiseksi. Selvityksessä on todettu, että maahanmuuttajanaisten keskuudessa on yksinäisyyttä ja eristäytymistä. Ratkaisuksi on esitetty verkostoitumista. Selvitystä lähdettiin tekemään, koska haluttiin kerätä tietoa siitä, miten maahanmuuttajanaiset saataisiin toimimaan aktiivisesti suomalaisessa yhteiskunnassa. Selvityksessä ehdotetaan, että Suomessa valmistellaan ja tuetaan osallistumisareenoita maahanmuuttajanaisten keskinäiseen vuoropuheluun. Lisäksi toivotaan, että äitiys- ja lastenneuvoloiden sekä avointen päiväkotien työ- ja tukimuotoja kehitetään maahanmuuttajanaisten tarpeisiin.

Olen tehnyt sosiaalityötä sekä julkisen sektorin palveluksessa että järjestössä turvapaikanhakijoiden, pakolaisten ja muiden maahanmuuttajaryhmien kanssa. Kaikissa työtehtävissä olen huomannut, että maahanmuutto aiheuttaa yksinäisyyttä, koska sosiaaliset verkostot ovat katkenneet. Sopeutumiseen vaikuttaa hyvin paljon, onko lähtö ollut vapaaehtoinen vai pakollinen, kuten on pakolaisten elämässä. Kuten Roni Berger (2004, 10-11) on todennut, maahanmuuttajanaisilla lähtö on useammin pakollinen kuin miehillä. Pakolaisten kohdalla asia on selvästi näin, mutta myös monien muiden naisten osalta tilanne on sama. Työn takia maahan muuttaneissa perheissä lähtöpäätös on ehkä tehty

ensisijaisesti miehen työmahdollisuuksien perusteella, jolloin käytännössä naisen lähtö on ollut seurausta miehen valinnasta.

Olen tehnyt tutkimuksen omassa työpaikassani, Kansainvälisessä naisten tapaamispaikassa eli Naistarissa, joka sijaitsee keskellä monikulttuurista lähiötä, Hervantaa. Kolme suomalaista naista perusti Naistarin vuonna 1996 maahanmuuttajanaisia varten, jotta heillä olisi paikka, jossa he voivat tavata toisia naisia kodin ulkopuolella. Koska paikka on tarkoitettu vain naisille, kaikki naiset eri kulttuureista voivat vapaasti osallistua toimintaan. Jo toiminnan alkuvaiheessa tuli esille, että maahanmuuttajanaisilla on tarve tavata toisia naisia myös kodin ulkopuolella. Heillä on paljon kysymyksiä, jotka liittyvät asioimiseen eri viranomaisten kanssa tai suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Naistari syntyi vastaamaan näihin tarpeisiin.

Naistari toimi itsenäisenä yhdistyksenä vuoteen 2001 asti, jolloin se liittyi osaksi Setlementtiyhdistys Naapuri ry:tä. Setlementtiyhdistys Naapuri ry. on perustettu vuonna 1994 Tampereella. Alkuvaiheessa Naapurin tavoitteena oli koulujen sosiaalipalveluohjelmien käynnistäminen ja uusien vapaaehtoistyöntekijöiden löytäminen. Setlementti Naapuri on laajentunut paljon toimintavuosiensa aikana. Tällä hetkellä Naapurissa työskentelee 27 palkattua työntekijää ja noin 200 vapaaehtoista. Tapaamispaikassa on kaksi vakituista työntekijää, johtaja sekä sosiaalityöntekijä, kaksi määräaikaista työntekijää sekä useita työharjoittelijoita. Määräaikaisella projektirahoituksella kehitetään palveluja maahanmuuttajavanhuksille. Suomen kielen ryhmäopetuksesta sekä

liikuntaryhmistä vastaa Ahjolan kansalaisopisto, joka on myös setlementti. Kaksi vapaaehtoistyöntekijää ohjaa suomen ja englannin kielen ryhmiä.

Olen työskennellyt Naistarissa sosiaalityöntekijänä kevästä 2000 alkaen, jolloin sosiaalityöntekijän työ tuli uutena tehtävänä osaksi toimintaa. Olen voinut vaikuttaa oman työnkuvani muotoutumiseen, koska sosiaalityöntekijän tehtävä oli uusi siihen tullessani. Työpäivät ovat hyvin vaihtelevia ja erilaisia. Yleensä ne muodostuvat keskusteluista naisten kanssa ja uusiin kävijöihin tutustumisesta. Jotkut naisista käyvät Naistarissa pitkiä aikoja, mutta jotkut osallistuvat toimintaan vain lyhyemmän aikaa. Maahanmuuttajanaisten omien voimavarojen tukeminen on toiminnan lähtökohta.

Tutkimuskohteena ovat monikulttuurinen äiti-lapsi-ryhmä sekä kansainvälinen teatteriryhmä, jotka toimivat syyskuun 2002 ja kesäkuun 2003 välisenä aikana. Aloitin ryhmät yhdessä niihin kuuluneiden naisten kanssa. Monikulttuuriseen äiti-lapsi-ryhmään kuului sekä maahanmuuttajataustaisia naisia että suomalaisia naisia, joilla oli perhe afrikkalaisten miesten kanssa. Ryhmä oli avoin ja ”ydinjoukkoon” kuului 12 äitiä ja 15 vauvaa tai leikki-ikäistä lasta. Ryhmässä oli naisia Euroopasta, Aasiasta ja Etelä-Amerikasta. Naiset olivat äitiyslomalla tai hoitovapaalla ryhmän toiminnan aikana ja joillakin oli työpaikka odottamassa äitiysloman jälkeen. Osa oli kotiäiteinä toistaiseksi. Maahanmuuttajanaisten taustat vaihtelivat siten, että mukana oli sekä työn takia Suomeen muuttaneita että pakolaistaustan omaavia. Ryhmien kokoontumiset olivat säännöllisiä. Äiti-lapsi-ryhmä kokoontui tapaamispaikassa kerran viikossa.

Kansainvälisessä teatteriryhmässä oli 28 jäsentä, jotka olivat kotoisin Aasiasta, Euroopasta ja Etelä-Amerikasta, kaikkiaan 12 eri maasta. Ryhmään kuului opiskelijoita sekä kotiäitejä. Osa opiskelijoista oli määräaikaisesti Suomessa ja he olivat 18-20-vuotiaita. Jotkut ryhmäläiset opiskelivat suomen kielen kurssilla. Ryhmän jäsenet olivat 23-30-vuotiaita. Teatteriryhmän kokoontumisia oli aluksi kerran viikossa, mutta keväällä 2003 tapaamisia oli kahdesta kolmeen kertaan viikossa.

2. Tutkimuksen lähtökohdat

Tutkimuksen lähtökohtana esittelen setlementtityötä, sen historiaa ja toimintaperiaatteita. Setlementtityö voidaan liittää osaksi kolmannen sektorin toimintaa, mutta olen rajannut tutkimuksen ulkopuolelle laajan teoreettisen keskustelun kolmannelta sektorista ja sen toiminnasta.¹ Setlementtityössä tavoitteena on ihmisten voimaantuminen omissa yhteisöissään. Luvussa 2.2. liitän voimaantumisen osaksi tutkimuksen viitekehystä ja luvussa 2.3. tarkastelen sosiaalisten verkostojen merkitystä ja luonnehdin erilaisia sosiaalisia verkostoja. Luvussa 2.4. tuon esille tämän tutkimuksen näkökulman kulttuuriin ja monikulttuurisuuteen.

¹ Aila-Leena Matthies (1996, 11-14) on määritellyt kolmannen sektorin niin, että sillä tarkoitetaan julkisen sektorin ja markkinoiden toimintamallien rinnalle nousseita erilaisia ei-valtiollisia (NGO= non governmental organisations) ja yleishyödyllisiä (non profit) organisaatioita. Näitä organisaatioita pidetään demokratiaan kuuluvana valtion ja markkinoiden vastapainona. Hyvinvoinnin sekataloudessa voidaan kolmannen sektorin sijasta käyttää välitason (tai välittävien organisaatioiden) käsitettä. Välitaso on yhdistävänä tekijänä julkisen sektorin ja markkinoiden välillä. Hyvinvoinnin sekataloudessa pyritään lisäämään kansalaisjärjestöjen, omaisten, vapaaehtoistyön, säätiöiden, kirkkojen ja yksityisten yrittäjien panosta sellaisten palvelujen tuottamisessa, joista tähän asti on vastannut julkinen sektori.

2.1. Sosiaalityötä settlementissä

Marjatta Eskolan (2003, 112) mukaan sosiaalityön keskeisin periaate on avun tarpeesta lähtevä auttaminen. Miten avun tarve tulkitaan ja millaisiin toimenpiteisiin se johtaa, on sidoksissa aikaan. Eskola tarkastelee artikkelissaan ”Aina voi tehdä toisin” (2003) Jane Addamsin toimintaa 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa Yhdysvalloissa. Hän toteaa, että Addamsin työskentely oli läpikotaisin avun tarpeesta ohjautuvaa, asiakaslähtöistä.

Eskolan mukaan Addamsin viesti tämän päivän sosiaalityöntekijöille on hänen tavassaan toimia: minä näin, minä tunsin, minä ajattelin, minä tein. (emt., 118) Yhdysvaltojen suurkaupungeissa kapitalismi ja teollistuminen aiheuttivat yhteiskunnallisia epäkohtia ja sosiaalisia ongelmia. Jane Addams näki epäkohdat ja avun tarpeet ja perusti settlementikeskuksen Chigagoon vuonna 1889. Ensimmäinen settlementti Toynbee Hall perustettiin Lontoossa 1884. Vuosina 1883-85 Addams oli matkustanut Euroopassa ja hän oli tutustunut Toynbee Halliin, joka innoitti hänet perustamaan settlementin Chicagoon.

Hull House on jäänyt historiaan merkittävänä settlementtinä monipuolisen sosiaalisen ja kulttuurisen työnsä takia. Hull House syntyi köyhälle Chigagon esikaupunkialueelle, jossa asui Euroopasta Amerikkaan muuttaneita naisia, lapsia ja miehiä. Hull House aloitti monikulttuurisen työn settlementin piirissä. (Wilson 1991, 72-74). Hull Housessa oli yhteiskeittiö sekä naisten kerho Jane’s club. Se oli myös asumisyhteisö noin 70 ihmiselle, koska asuntotilanne tuon ajan Chigagossa oli vaikea. Hull House oli yhdessä elämisen talo, jossa jokainen kohdattiin

kanssaihmissen. Settlementin ajatuksena oli yhteyksien luominen ihmisten välille. Hull Houseen ihmiset voivat tulla kaikkine huolineen. Kyseessä saattoi olla sairastuminen, lapsen syntymä, kuolema tai jokin jokapäiväiseen elämään liittyvä asia. Settlementin toiminta viestitti sitä, että jokaisella on mahdollisuus tehdä elämästään jotakin. (Eskola 2003, 116-117)

Wilsonin (1991, 72-74) mukaan Hull House toimi tiedottamisen keskuksena alueella sekä oli välittäjänä kaupungin virastojen suuntaan. Tärkein työmuoto oli sosiaalipalvelu, joka tarkoitti sitä, että pyrittiin vastaamaan välittömästi niihin avuntarpeisiin, joita ihmisillä oli. Työmuotoa ei suunniteltu etukäteen, koska avuntarpeiden syyt vaihtelivat hyvin paljon henkilökohtaisten tarpeiden mukaan. Tarjotun avun tavoitteena oli lisätä ihmisten taitoja itseapuun. Toinen tärkeä työmuoto oli koulutus ja vapaa-ajan toimintojen järjestäminen kävijöille. Hull Housessa saattoi opiskella kirjallisuutta, musiikkia ja teatteria. Vapaa-ajan toiminnan ja koulutuksen tavoitteena oli tarjota ihmisille mahdollisuuksia tehdä sellaisia asioita, esim. opiskella soittamista tai teatteria, joihin heillä ei ollut muuten mahdollisuutta. Koulutus tarjosi tietoa myös amerikkalaisesta yhteiskunnasta, koska sen ajateltiin helpottavan ihmisten sopeutumista uuteen maahan. 1920-luvulla settlementtejä kritisoitiin siitä, että ne pyrkivät ”amerikkalaistamaan” siirtolaisia ja unohtivat heidän oman kulttuurinsa. Hull Housessa oli arvostettu myös kaikkien osallistujien omaa kulttuuria (Simon 1994, 125-126).

Jane Addams teki sosiologisia tutkimuksia ja hänen ajatuksenaan oli, että auttamisen tuli perustua tieteelliseen tietoon. Tutkimusten tavoitteena oli kerätä tietoa, jonka avulla Addams halusi vaikuttaa siellä asuvien ihmisten elinolojen

parantamiseen. Sosiaaliset reformit olivatkin kolmas tärkeä työmuoto Hull Housessa. Siellä oli mukana yliopiston opiskelijoita, joten settlementin ja yliopiston välinen yhteistyö oli oleellinen osa toimintaa. Addamsin toiminnassa ja ajattelussa sosiaalisten ongelmien syiden taustalla nähtiin yhteiskunnalliset, ei yksilölliset tekijät. Hänen myötävaikutuksellaan tehtiin lakimuutos naisten työpäivän lyhentämistä. Hull Housen tiloissa myöskin perustettiin naisten ammattiyhdistysliike ja Jane Addams antoi tukensa naisten lakoille parempien työskentelyolosuhteiden puolesta. Hull Houseen perustettiin lastentarha, jotta äidit saattoivat helpommin järjestää työssäkäynnin. Jane Addams oli merkittävä yhteiskunnallinen vaikuttaja Yhdysvalloissa ja hän toimi rohkeasti erityisesti naisten ja lasten aseman parantamiseksi.

Settlementtityö levisi maailmalla eri kanavia pitkin. Settlementtityö tuli Suomeen Lontoosta Sigfrid Sireniuksen mukana vuonna 1912. Sirenius oli ollut merimiespappina sekä sanomalehtimiehenä Lontoossa, missä hän tutustui settlementtityöhön. Vuoden 1918 lopulla Sirenius perusti yhdistyksen nimeltään Teollisuusseutujen evankelioimisseura, joka on nykyisen Suomen Settlementtiliiton edeltäjä. Englannissa settlementti-idea oli syntynyt kirkon yhteiskunnallisen herätyksen piirissä, mutta siellä syntyi myös yliopistosetlementtejä, jotka ottivat etäisyyttä kirkkoon. Suomalainen settlementtiliike ei ottanut ohjeita kirkolta, vaan sen tavoitteena oli toimia sen kuilun poistamiseksi yhteiskunnassa, joka oli syntynyt vuoden 1918 tapahtumien seurauksena. (Pontela 1998, 19)

Nykyään Suomessa settlementtiliikkeessä ei ole tunnustuksellisuuden merkkejä käytännön toiminnan tasolla ja kristillinen aatepohja on ekumeenista ajattelua, joka

ei sulje pois muita uskontoja. Settlementityössä korostetaan perusarvoja, joita ovat yksilön oikeuksien kunnioittaminen, erilaisuuden hyväksyminen, luottamus ihmisen ja hänen yhteisönsä kykyyn ratkaista itsenäisesti omia ongelmiaan, paikallisuus, usko henkilökohtaisen ystävyuden ja yhteyden mahdollisuuteen yli kaikenlaisten rajojen, ihonväristä, sukupuolesta tai kulttuurista riippumaton tasa-arvoisuus ja sitoutuminen erityisesti heikommassa tilanteessa olevan ihmisten tilanteen parantamiseen.

Settlementityön perusarvot eivät ole ristiriidassa sosiaalityön ammattiin liitettävien perusarvojen kanssa, vaan niissä on monia yhtäläisyyksiä.² Settlementiliikettä yhdistävä toiminta-ajatus on, että kohderyhmän tai toiminta-alueen ihmisten omaa osallisuutta vahvistetaan, ihmisten voimavaroja kehitetään ja niihin luotetaan. Työ perustuu kokonaisvaltaiseen näkemykseen yksilöstä ja yhteisön ja yksilön suhteen tärkeyden huomioimisesta (Pontela 1998,17).

Lena Dominelli (2004, 64) on todennut, että yksilön kunnioittaminen on peruseettinen sääntö niin Euroopassa kuin myös Euroopan ulkopuolisissa maissa. Hän korostaa sitä, että kaikki hyvät arvot eivät ole sidottuja eurooppalaiseen tai kristilliseen kontekstiin, mikä on tärkeä näkökulma puhuttaessa monikulttuurisesta työstä.

² Mary Richmond (1861-1928) kehitti mallin caseworkista, jossa sosiaalisen diagnoosin avulla työntekijä ”tutki” asiakasta, mikä loi hierarkisen suhteen auttaja-autettava. Richmond otti vaikutteita caseworkiin lääketieteestä, psykologiasta sekä oikeustieteestä tavoitteena nostaa sosiaalityön tieteellistä tasoa. Sosiaalityön metodien kehittymisen kannalta merkittävää oli se, että Yhdysvaltojen hallitus alkoi tukea Mary Richmondin ja Charity Organisation Societyn linjaa eikä niinkään Jane Addamsin ja settlementiliikkeen ideologiaa. Jane Addams tuki aluksi sosiaalityön professiokehitystä, mutta 1920-luvulla hän alkoi vastustaa sitä, koska Richmondin esittämä linja ei Addamsin mukaan vastannut yhteiskunnan eettisiin haasteisiin. (Dominelli 2004, 255) Settlementeissa, joita oli useita satoja Yhdysvalloissa, tehtiin kuitenkin tärkeitä pioneerityötä ja monet siellä kehitetyistä palveluista korvautuivat julkisilla palveluilla.

Haluk Soydanin (1993, 120) mukaan varhaisten settlementtien koulutus- ja vapaa-ajantoiminnasta kehittyi myöhemmin sosiaalityöhön ryhmätyö sekä yhdyskuntatyö. Settlementtien työ kohdistuu hyvinvoinnin ylläpitämiseen asuinalueilla kaikille kansalaisille, eikä kohdistu ainoastaan niihin ihmisiin, joilla on sosiaalisia ongelmia. Amerikkalainen settlementtityö oli yhteiskunnallisempaa kuin brittiläinen settlementtityö, jossa selkeästi oli esillä uskonnollinen aate. Sosiaalityöhön settlementtityön vaikutukset tulevat amerikkalaisen, eikä niinkään brittiläisen settlementtityön piiristä (Roivainen 2001, 9).

Timo Toikon (2003, 272-275) mukaan settlementtityö muodostaa sosiokulttuurisen työn varhaisen mallin. Sosiokulttuurisessa työssä on yhtymäkohtia sekä sosiaalityöhön että kulttuurityöhön. Kulttuurityö voi antaa sosiaalityölle toiminnallisen luonteen. Sosiokulttuurinen työ ei ole varsinainen ryhmätyön menetelmä, vaan sillä tarkoitetaan tapaa hahmottaa tietty ryhmä osana laajempaa sosiaalista yhteisöä. Ryhmät osallistuvat oman yhteisönsä kehittämiseen ja sosiokulttuurinen työ voi osana sosiaalityötä saada selkeitä yhteiskunnallisen muutoksen tavoitteita. Kun se painottuu enemmän kulttuurityöhön, työn tavoitteena on lähinnä ryhmien ja yhteisöjen itseymmärryksen kehittäminen. Sosiokulttuurisessa työssä asiantuntijuus on refleksiivistä, koska työntekijän ja osallistujien välinen suhde luodaan aina uudestaan. Sosiokulttuuriseen näkemykseen perustuvassa käytännön työssä on olennaista löytää sellaisia toimintatapoja, joilla voidaan lähestyä erilaisia ryhmiä niiden itsensä hyväksymillä ehdoilla.

Osa Naistarin kävijöistä tarvitsee sosiaalityötä erilaisissa ongelmissa, mutta sosiaalityön avun saaminen ei ole leimaavaa, koska sosiaalityö on vain yksi

tapaamispaikan työmuoto. Se ei ole ainut syy, jonka takia naiset tulevat. Lena Dominelli on huomannut, että sosiaalityön määrittely, joka jakaa ihmiset apua tarvitseviin ja ei-apua tarvitseviin, on ongelmallinen (1998, 42-43). Ongelmallisen takia, että määrittely kohdistuu siihen, *mitä* sosiaalityöntekijät tekevät eikä siihen, *miten* he tekevät. Silloin toiminnan konteksti ja paikallisuus jäävät pois, jotka ovat oleellisia toimintojen yksilöimisessä. Suurimmalla osalla ihmisiä avun tarve vaihtelee elämäntilanteiden mukaan. Jokainen voi olla joskus avun tarpeessa. Sosiaalityöntekijänä olen osa naisten yhteisöä. Ihmiskeskeisen sosiaalityön lähtökohtana on kokonaisvaltainen näkemys naisista. Naiset ovat yksilöllisiä, mutta jokaisella on oma taustansa, joka vaikuttaa hänen tilanteeseensa ja ajatteluunsa. Sosiaalityöntekijänä tavoitteeni on, että luottamussuhde rakentuu yhdessä olemisen ja toimimisen avulla. Kun olen tullut tutuksi yhteisen kahvipöydän äärellä, on luontevaa tulla puhumaan myös ongelmista, kun tilanne sitä vaatii. Naiset voivat päättää itse, kuinka läheiseksi tai etäiseksi he haluavat minut ottaa. Kodinomaisuus on tärkeää Naistarissa, jota kutsutaan myös monikulttuuriseksi olohuoneeksi. Camilla Stiversin (2000, 60-61) mukaan varhaiset naissetlementtityöntekijät käyttivät settlementiliikettä kuvaavina metaforina perhettä, kotia, ystävällisyyttä ja vieraanvaraisuutta. Settlementtien tärkeimpänä tehtävänä oli tuoda yhteisöön naapurihenkeä, joka kokosi yhteen eri maista tulleet kansalaiset.

2.2. Voimaantuminen yhteisössä

Marjo Kurosen (2004, 277-278) mukaan empowerment viittaa kahteen asiaan. Toisaalta sillä tarkoitetaan tutkimuksellista orientaatiota, tutkijan metodologisia valintoja ja eettisiä ja poliittisia sitoumuksia. Toisaalta sillä tarkoitetaan käytännön työorientaatiota esimerkiksi sosiaalityössä, mutta myös muissa auttamisammateissa. Empowermentin käsitteellä ei ole vakiintunutta suomennosta. Seuraavia käännöksiä on käytetty: valtaistuminen, valtaistaminen, voimavaraistuminen, voimaantuminen. Tässä tutkimuksessa käytän voimaantumista. Kurosen mukaan sosiaalityössä on useita tapoja ymmärtää voimaantumista. Yleisesti ajatellaan, että siinä on kyse prosessista, jossa ihmiset voivat parantaa elämänsä hallintaa ja kontrollia. Näkemykset vaihtelevat sen suhteen, millä tasolla voimaantumista tavoitellaan ja kuinka poliittisia sen tavoitteet ovat.

Kun käsitteelle on haettu historiallisia juuria, on esitetty kahdenlaista tulkintaa. Barbara Levy Simon (1994) näkee, että empowermentin juuret ovat varhaisessa settlementtityössä. Kurosen mukaan on kuitenkin tavallisempaa liittää empowermentin synty 1960- ja 1970-luvuille ja kytkeä se tuon ajan yhteiskunnallisiin liikkeisiin ja radikaaliin sosiaalityöhön. Tässä tutkimuksessa liitän empowermentin synnyn Simonin mukaisesti varhaiseen settlementtiliikkeeseen. Varhaisissa settlementeissa työntekijät näkivät itsensä naapureina, "as fellow citizens", jotka palvelivat yhteisön asukkaita heidän hyvinvointiinsa liittyvissä kysymyksissä. Varhaisen vaiheen voimaannuttavassa työssä settlementtityöntekijät järjestivät käytännöllistä ja psykologista tukea

ihmisille, opettivat selviytymisen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeitä taitoja, osallistivat yhteisön jäseniä ongelmanratkaisuun sekä hyödynsivät tutkimuksista saatua tietoa. Nämä työskentelyperiaatteet eivät näytä innovatiivisilta tämän päivän työntekijöistä, mutta oleellista on huomata se, että tuossa ajassa, yli sata vuotta sitten, köyhiä, avuntarpeessa olevia ihmisiä kohdeltiin yleisesti ottaen tuomitsevasti, jolloin settlementtityöntekijöiden tapa tehdä työtä oli erittäin uutta .(Simon 1994, 73-74)

Ensimmäisinä voimaantumisen käsitteen toi suomalaiseen keskusteluun Mirja Satka (1993), kun hän kirjoitti sosiaalityön tekemisen kokemuksistaan Yhdysvalloissa. Satkan lisäksi käsite on tullut esille voimavaralähtöisen sosiaalityön suuntauksen yhteydessä (Kuronen 2004,284). Satka käänsi amerikkalaisesta keskustelusta käsitteet empowerment ja advocacy kansalaiskeskeiseksi sosiaalityöksi. Kansalaiskeskeisessä sosiaalityössä periaatteina ovat ihmisten vahvistaminen sekä sosiaalisten ongelmien yhteiskunnallistaminen (Satka 1993, 25-26). Maahanmuuttajanaisten kohdalla sosiaalisten ongelmien yhteiskunnallistamista on, että yhteiskunnan tarjoamien suomen kielen kurssien riittämättömyys tai epäsovpiisuus nähdään suomen kielen oppimisen ongelmien taustalla. Maahanmuuttajanaisten työttömyyden taustalla on yhteiskunnan rakenteissa olevia syitä. Naisen haluttomuus liikkua ulkona voi olla seurausta ympäristön rasisisista asenteista. Stereotyyppiset asenteet maahanmuuttajanaisista vaikuttavat arkitasolla usein niin, että yhtään tarkemmin perhettä tai kulttuuria tuntematta saatetaan olettaa, että naisen liikkumista rajoittaa perheen sisäinen kulttuuri ennemminkin kuin vaikkapa humalaisen suomalaisen harjoittama nimittely bussissa tai ostoskeskuksessa.

Kansalaiskeskeisessä sosiaalityössä työntekijä on asiakkaan tavoin subjekti, jonka minän rakentumiseen vaikuttavat hänen elämänhistorialliset kokemuksensa. Elämänhistoriassani ei ole muuttoa toiseen maahan, mutta siitä huolimatta koen myös vertaisuutta maahanmuuttajanaisten kanssa. Vertaisuus löytyy naisena olemisesta. Yritän työssäni etsiä samanlaisuutta maahanmuuttajanaisten kanssa. Janet L. Surrey (1991, 168) toteaa, että perustavaa laatua oleva pohja voimaantumiseksi on kyky tulla kosketetuksi ja koskettaa toista. Kysymyksessä on luova prosessi, koska jokainen muuttuu vuorovaikutuksessa.

Simon korostaa sitä, että sosiaalityöntekijöillä, jotka haluavat lähteä kehittämään voimaantumista, on yhtä paljon tehtävää kuin heidän asiakkaillaan. Heidän on tutkittava sisäistä maailmaansa, joka tekee vastakkaisia jakoja esimerkiksi auttaja-autettava, terve- sairaa, parempi-huonompi. Myös Robert Adams (1996, 25) kirjoittaa, että voimaannuttavassa työssä on odotettava yhtä suurta sitoutumista työskentelyyn työntekijältä ja asiakkaalta. Itsereflektion tavoitteena tulisi on se, että työntekijän tavoitteet ja käytännön toiminnot ammattiauttajana tulisivat lähemmäksi toisiaan.

Simon kuvaa sosiaalityöntekijöiden rooleja sanoilla hyväntekijä (benefactor) ja vapauttaja (liberator). ”Benefactor” on henkilö, joka näkee asiakkaan uhrina, jota vasten hän itse on ylivoimainen. Sosiaalityön näkökulma keskittyy asiakkaan vikoihin. ”Liberator” näkee myös asiakkaan uhrina, mutta hänen toimintamallinsa on erilainen. Hän näkee asiakkaan alistetun ryhmän edustajana ja haluaa asiakkaan muuttavan ympäristöä, koska ryhmä sinänsä on vahingoittumaton. Sosiaalityöntekijä haluaa kehittää johtajuutta alistetussa ryhmässä, jotta ryhmä

alkaisi taistella oikeuksiensa puolesta. Nämä sosiaalityöntekijän roolimallit kuuluvat holhousjärjestelmään.

Voimaannuttavassa työssä työntekijän tavoitteena on dialoginen suhde asiakkaan kanssa. Simon (1994, 7) näkee voimaannuttavassa työssä viisi näkökulmaa. Ensimmäiseksi, keskeistä on yhteistyösuhteen rakentaminen. Toiseksi on korostettava voimavaroja eikä puutteita. Kolmanneksi, työn tavoitteet pidetään sekä yksilöissä että sosiaalisessa ja fyysisessä ympäristössä. Neljänneksi, ryhmiin ja yksilöihin suhtaudutaan aktiivisina subjekteina, joilla on oikeuksia, velvollisuuksia, tarpeita ja vaatimuksia. Viidenneksi, ammatillista energiaa suunnataan ei-voimaantuneihin ryhmiin ja niiden jäseniin.

Naistarissa on tavoitteena edistää voimaantumista. Mitä se tarkoittaa maahanmuuttajanaisten sekä toiminnan kannalta? Lähtökohta on se, että naisilla on monia tärkeitä taitoja olemassa kotimaasta, mutta yhteiskunnan ja kulttuurin erilaisuuden takia on saatava tietoa myös Suomesta ja sen kulttuurista. Kokemus siitä, että Suomessa ei pysty jatkamaan sellaista elämää, johon on tottunut, on ei-voimaannuttava kokemus. Sosiaalityön avulla voimaantumista on mahdollista edistää pienin, käytännöllisin askelin. Vähitellen naisten omanarvontunto lisääntyy ja he kokevat pystyvänsä toimimaan uudessa ympäristössä. Kysymyksessä on pitkä prosessi, joka kestää useita vuosia. Prosessin nopeus on hyvin yksilöllinen, eikä sitä voi kiirehtää. Yhteisöllisissä kulttuureissa naisen hyvinvointi on riippuvainen koko perheestä ja sukulaisverkostosta. Länsimainen, yksilöllinen kulttuuri korostaa naisten omaa hyvinvointia ja itsenäisyyttä. Sopivan tasapainon

löytäminen muuttuneessa elämäntilanteessa on omanarvontunnon ja voimaantumisen kannalta tärkeitä.

Voimaantuminen merkitsee myös sitä, että naiset voivat löytää keinoja, joilla ratkaista tai ennaltaehkäistä ongelmia. Jos he jäävät yksin ongelmien kanssa pitkäksi aikaa, ongelmien ratkaiseminen vaikeutuu koko ajan. Silloin, kun ongelmia jo on, on myös tärkeitä se, että naisilla on mahdollisuus saada katkaistua omaa pahaa oloa hetkittäin vaikkapa juttelemalla toisten naisten kanssa. Koskaan ei voi tietää, mikä kohtaaminen voi toimia virikkeenä sille, että ongelmat lähtevät purkautumaan kohti jonkinlaista ratkaisua tai helpotusta tilanteeseen.

Naistarissa toimitaan naisten hyvinvoinnin edistämiseksi kahdella tasolla. Tarjotaan mahdollisuutta tulla Naistarin osallisuuteen, jotta naiset voivat toimia itse oman hyvinvointinsa eteen sekä tarjotaan apua silloin, kun ongelmia on jo olemassa ja omat voimavarat eivät tiedot riitä niistä selviytymiseen. Naisten hyvinvoinnille on tärkeitä se, että he voivat puhua asioista omalla kielellään niiden ihmisten kanssa, joilla on samanlaisia kokemuksia. Naisilla on mahdollisuus saada tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, lainsäädännöstä, kulttuurista ja palvelujärjestelmästä sekä naisten omissa vertaisverkostoissa että työntekijöiltä. Naiset voivat opiskella suomen kielen alkeita pienryhmissä. Suomen kielen oppimisen avulla monet arjen tärkeät asiat on paljon helpompi suorittaa kuin suomen kieltä taitamattomana. Suomessa tarvittavien tietojen ja taitojen saaminen on voimaantumista, koska näiden tietojen ja taitojen avulla naiset voivat hoitaa omia asioitaan esimerkiksi virastoissa ja terveydenhoitopalveluissa. Naistarissa on hyviä kokemuksia myös pitkäkestoisesta naisten ryhmästä. Vapaaehtoinen

suomen opettaja on opettanut samalle ryhmälle suomea kerran viikossa tällä hetkellä kolmen vuoden ajan. Suomen kielen oppimisessa on tärkeitä se, että on olemassa yhteisö, jossa voi harjaannuttaa kieltä. Aikuisopiskelijoille kielen käyttäminen oikeissa puhetilanteissa on ensiarvoisen tärkeitä motivaation ja oppimisen kannalta.

2.3. Sosiaaliset verkostot

Monet maahanmuuttajat tulevat yhteisöllisistä kulttuureista, joissa sosiaaliset verkostot ovat olleet merkittäviä arkipäivän sujuvuuden kannalta. Kun sosiaaliset verkostot puuttuvat uudessa maassa, se merkitsee sekä yksinäisyyttä että arkielämän sujumiseen liittyvien asioiden vaikeutumista. Yhteisöllisissä kulttuureissa on yleistä, että naispuoliset sukulaiset osallistuvat lasten kasvattamiseen äidin lisäksi. Tiilikainen (2003, 221-226) on tutkinut somalinaisten elämää Suomessa ja todennut, että somalinaisten mahdollisuudet kysyä neuvoa suomalaisilta äideiltä ovat rajalliset, mutta somalilaiset ystävät tukevat naisia ongelmatilanteissa. Somalilaiset ja heidän perheensä ovat transnationaalisia perheitä, jotka ylläpitävät yhteyttä sukulaisiin Somaliassa ja muualla maailmassa vierailujen ja modernin teknologian avulla. Suurperhe on tärkeä somalinaisten resurssi siitä huolimatta, että perheet ovat hajaantuneet jopa useisiin eri maihin. Heille kotimaa on edelleen eräänlainen keskuspaikka, jonka ympärille transnationaali perhe on verkostoitunut. Somalilaisille transnationaalinen perhe on arjen keskeinen sosiaalinen verkosto. (emt., 62)

Marianne Nylundin mukaan (2004, 184-185) yksilöiden väliset sosiaaliset verkostot muodostuvat perheen, suvun, ystävien ja naapurien arjen verkostoista (läheisverkosto) sekä vertaistuen verkostoista. Perhe- ja sukulaisuussuhteet ovat läheisverkostoja samoin kuin yhteisiin intresseihin tai asuinalueeseen perustuvat ystävä- ja naapuriverkostot. Vertaisverkostot perustuvat ihmisten samankaltaiseen elämäntilanteeseen ja kokemuksiin. Sosiaalityön tutkimuksissa on käytetty sekä sosiaalisten verkostojen että sosiaalisen tuen käsitteitä ja yleensä ne esitetään rinnakkain. Nylundin (2004, 186) mukaan sosiaaliset verkostot jaotellaan erilaisiin verkostotyyppihin niiden ominaisuuksien tai tehtävien perusteella. Niitä voivat olla läheisten kumppanusten verkosto, vaihtoverkosto, vuorovaikutusverkosto, yhteisölliset verkostot ja sosiaaliset tukiverkostot.

Suurin osa naisista löytää Naistariin sosiaalisten verkostojen avulla. Ilmoitukset lehdissä tai ilmoitustauluilla eivät ole niin tehokkaita kuin se, että naiset kertovat toisilleen paikasta. Monta kertaa naiset tuovat tuttaviaan ensimmäiselle tutustumiskäynnille, minkä jälkeen naisen on jo helpompi tulla vaikka yksinään seuraavalla kerralla. Naistarin toimintaa voidaan luonnehtia me-meille-toimintana, koska maahanmuuttajanaiset hyvin paljon keskustelevat ja auttavat toisiaan. Naistarin toimintaan osallistuvilla naisilla on paljon kielitaitoa sekä kokemusta siitä, miten kannattaa toimia erilaisissa ongelmallisissa tilanteissa. Vapaamuotoiset keskustelut ja tapaamiset ovat vertaistukea.

Maahanmuuttajien omat yhdistykset ovat yleisiä monissa maissa. Otan esimerkiksi aasialaisten naisten toiminnan Lontoossa. Avtar Brah (1996,82-83) on tutkinut, miten aasialaiset naiset ovat organisoituneet Lontoon alueella. Aasialaisten

naisten ryhmät vaihtelevat uskonnollisista yhdistyksistä feministisiin yhdistyksiin. Riippumatta yhdistysten poliittisesta katsantokannasta, ryhmät pyrkivät aina kehittämään sosiaalisia tukiverkostoja jäsenilleen, järjestämään sosiaalisia ja kulttuuria aktiviteetteja, jakamaan informaatiota ja ohjeita (esimerkiksi maahanmuutosta, laista ja sosiaalipalveluista) sekä tarjoamaan tilaa naisille organisoitua ja kampanjoida niistä asioista, joita he pitävät tärkeinä. Näissä oma-apuryhmissä aasialaiset naiset jakavat yhteisiä kokemuksiaan luottamuksen ja kunnioituksen ilmapiirissä. Brah (1996, 81) toteaa, että huolimatta länsimaisesta stereotypiasta, jonka mukaan aasialainen nainen on alistettu, aasialaiset naiset ovat itse taistelleet heihin kohdistuneita alistavia käytäntöjä vastaan. Suomessa Filippiinit-seura ry:n yhteydessä toimii naisryhmä Pinay, jonka toiminnan tavoitteena on filippiiniläisnaisten tukeminen ja tiedonvälittäminen. Itseapuryhmien toiminnan taustaideologiana ovat ajatukset keskinäisestä tuesta ja vastavuoroisuudesta, mikä perustuu jaettuihin kokemuksiin (Nylund 2000,31). Itseapuryhmät ovat me-meille-toimintaa, jossa ryhmä haluaa tukea itseään ja samalla ”meidän yhteisöä”.

Maahanmuuttajat ovat perustaneet Suomessa useita yhdistyksiä, jotka ovat organisoituneita sosiaalisia verkostoja. Niitä voidaan luonnehtia vertaisverkostoiksi, joissa yhdistävänä tekijänä ovat samankaltaiset elämäntilanteet ja kokemukset. Suomessa maahanmuuttajayhdistysten toiminnan luonne vaihtelee eri yhdistyksien välillä, mutta usein ne järjestävät oman kulttuurin mukaisia juhlia ja tapahtumia sekä auttavat yhdistykseen kuuluvia jäseniä erilaisissa elämäntilanteissa. Osa yhdistyksistä on keskittynyt uskonnollisen toiminnan järjestämiseen ja sosiaalista verkostoa voi kuvata uskonnolliseksi

verkostoksi. Kulttuurisissa verkostoissa vuorovaikutus keskittyy oman kulttuurin ylläpitämiseen, vaikkakin käytännössä kulttuurin ja uskonnon erottaminen on vaikeata, sillä ne ovat usein erottamaton osa elämäntapaa. Sosiaalisten verkostojen toiminta maahanmuuttajayhteisöissä tulee näkyväksi esimerkiksi kuolemantapausten yhteydessä, jos vainaja halutaan lähettää haudattavaksi kotimaahan ja matkan järjestäminen tulee hyvin kalliiksi vainajan perheelle. On tapahtunut niin, että hyvinkin lyhyessä ajassa oma yhteisö kerää ison summan rahaa matkakulujen kattamista varten. Maahanmuuttajien sosiaalisissa verkostoissa on hyvinvointia tukevia piirteitä esimerkiksi silloin, kun kulttuurinmukainen tapa on se, että oman yhteisön jäsenet käyvät tervehtimässä sairasta vanhusta tai sairaalaan joutunutta.

Maahanmuuttajayhteisöissä on useita ihmisiä, jotka toimivat välittäjinä viranomaisten suuntaan. He osaavat suomen kielen ja osaavat toimia suomalaisissa byrokratioissa. Monet maahanmuuttajat tekevät arvokasta työtä tulkkeina ja muissa työtehtävissä auttamassa oman kieli- ja kulttuurialueensa ihmisiä uuteen maahan sopeutumiseen liittyvissä kysymyksissä. Ammatillisen auttamisen käytäntö, jossa työtehtävät ja yksityiselämä rajataan selkeästi, on epäkohteliasta joissakin kulttuureissa ja silloin oman maan työntekijöiden oletetaan olevan käytettävissä myös työajan ulkopuolella. Maureen Hirsch ja Diana Powell ovat tutkineet järjestöjen roolia etnisten vähemmistöjen hyvinvointipalveluiden järjestämisessä Saksassa ja Britanniassa (1998). He korostavat sitä, että maahanmuuttajat itse ovat parhaita asiantuntijoita tietämään, millaisia palveluita he tarvitsevat ja miten ne pitäisi järjestää (emt., 136) He

toteavat, että maahanmuuttajia voivat parhaiten auttaa palkatut tai vapaaehtoiset työntekijät, joilla on samanlainen tausta kuin autettavilla.

Henkilön taustaan vaikuttavat monet sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät, koulutustaso tai työ- ja perhetausta. Hyvin usein samasta maasta tuleva henkilö pystyy auttamaan hyvin omalta kieli- ja kulttuurialueeltaan tulevaa henkilöä, mutta se ei aina ole itsestäänselvyys. Olen huomannut, että on tilanteita ja asioita, joissa maahanmuuttajat haluavat myös hakea apua nimenomaan suomalaiselta työntekijältä. Asia saattaa olla arkaluontoinen, jolloin sitä on helpompi käsitellä suomalaisen kuin omaan kulttuuriin kuuluvan henkilön kanssa.

2.4. Arkipäivän näkökulma kulttuureihin

Juha Virkki (1997, 139) on todennut, että sosiaalipolitiikalta puuttuu eksplikoitu kulttuurin käsite, mutta hänen mukaansa Stuart Hallin määritelmä sopii empowerment- keskusteluun. Hall määrittelee (1992, 68-74) kulttuurin arkipäiväisinä merkityksellistävinä käytäntöinä. Kyseisen paradigman mukaan kulttuuri on punoutunut yhteen kaikkien yhteiskunnallisten käytäntöjen kanssa. Ajatuksesta voidaan johtaa kulttuurin yksinkertaistettu määritelmä, jonka mukaan kulttuuri on kokonainen elämäntapa. Elämäntavan elementtien tutkimisessa korostuu kokemuksellisuus ja se antaa tilaa ihmisten luovalle toiminnalle. Tässä tutkimuksessa ymmärrän kulttuurin tämän yksinkertaistetun määritelmän mukaisesti lähinnä elämäntavaksi. Ajattelen tutkimuksessa mukana olleita naisia yksilöinä, jotka tulevat tietystä kulttuurista ja joilla on omat kulttuuriset ajattelutapansa ja käytäntönsä. Kulttuuri on läsnä koko ajan vuorovaikutuksessa.

Tämän tutkimuksen avulla ei ole mahdollista tavoittaa niitä syvällisiä merkityksellistäviä käytäntöjä, joita maahanmuuttajanaiset tekevät uudessa maassa kohdatessaan itselleen vieraita kulttuurisia vaikutteita. Kuvaan kulttuuria niiden ulkoisten elämäntavan piirteiden mukaan, joista naiset ovat puhuneet ja joita olen voinut nähdä.

Brahn (1996, 18) mukaan kulttuuri voidaan nähdä symbolisena konstruktiona, joka muodostuu jonkun sosiaalisen ryhmän elämäkokemuksista. Kulttuuri liittyy yhteiskunnallisten ja sosiaalisten ryhmien historiaan. Jos ryhmien tarinat eroavat merkittäväällä tavalla toisistaan, niiden kulttuurit myös ovat erilaisia. Ryhmien tarinat ovat myös yhteydessä yhteiskunnan materiaalisiin ja taloudellisiin vaiheisiin. Kulttuurit eivät koskaan ole staattisia, vaan ne kehittyvät historian myötä. Kulttuurisen uusintamisen prosessi on samalla kulttuurista muutosta. Kun ryhmä toistaa tai hylkää jokapäiväisissä toiminnoissaan kulttuurisia traditioita, sen toiminta samalla muovaa ja muuttaa kulttuurisia instituutioita. Kulttuurisia eroja muokkaavat sosiaaliset prosessit eivät ole kuitenkaan epäproblemaattisia, vaan niihin sisältyy hyvin monimutkaisia prosesseja. Kulttuurin yhteydessä on tarkasteltava valtasuhteita, jotka ovat seurausta yhteiskunnassa vallitsevista poliittisista ja taloudellisista voimista. Poliittiset ja taloudelliset järjestelmät aiheuttavat sen, että vaikka yhteiskunnissa olisi ryhmiä, joiden kulttuurit näyttävät eroavan toisistaan, nämä ryhmät myös jakavat joitain piirteitä toistensa kulttuurista nimenomaan poliittisten ja taloudellisten voimien seurauksena. Brahin (1996, 21) mukaan kulttuuri ja identiteetti ovat kiinteästi toisiinsa liittyvät käsitteet, koska identiteetti muovautuu subjektiivisesti ja sosiaalisesti jossain tietyssä kulttuurissa.

Ihmiset muuttavat käsitystään siitä, mitä hän tarkoittaa ”minällä” ja ”meillä” tilanteesta ja päivästä toiseen. Identiteetti on muuttuva illuusio, jonka ihmiset näkevät todellisena itsessään ja toisissaan.

Suomessa kulttuuri ja yhteiskunta tukevat sitä, että myös pienten lasten äidit hakeutuvat palkkatyöhön. Ne maahanmuuttajanaiset, jotka tulevat maista, joissa kotiäitiys on paljon yleisempää kuin Suomessa, joutuvat pohtimaan omaa suhdettaan kotiäitiyteen uudessa kulttuurisessa ympäristössä. Koska suomalaisessa kulttuurissa naisten väliset verkostot rakentuvat yleensä työn tai harrastusten pohjalta, ne eivät toimi resurssina lasten kasvattamiseen ja hoitamiseen liittyvissä kysymyksissä. Epävirallisia verkostoja ei juuri ole, elleivät isovanhemmat asu lähellä perhettä ja osallistu lasten hoitamiseen. Oikeus päivähoitoon on nykyään Suomessa niin kattava, että äidit voivat osallistua työelämäänsä ilman turvautumista epävirallisten verkostojen tarjoamaan apuun. Elleivät maahanmuuttajanaiset ole mukana työelämässä, heidän on vaikeata tutustua suomalaisiin naisiin, koska kohtaamisen paikkoja on hyvin vähän.

Sosiaalityössä puhutaan monikulttuurisesta sosiaalityöstä tai kulttuurisensitiivisestä työstä. (Trevellion 1999, 71) Niissä korostetaan, että sosiaalityöntekijöiden on osattava huomioida eri kulttuurien vaikutus sosiaalityössä sekä asiakkaiden elämässä. On kuitenkin muistettava, että sosiaalityö on kulttuurinen konstruktio ja sosiaalityö itsessään, tapa, millä sitä tehdään, on kulttuuria. Oman työn tarkastelu kulttuurina on haasteellista, koska sen jälkeen voi olla enää vaikea ankkuroida oman ammatillisen toimintansa periaatteita. (Trevellion 1999, 72) Sosiaalityöntekijöillä eri maissa ja erilaisissa organisaatioissa

on erilaiset käsitykset sosiaalityöstä. Yleinen keskustelu arvoista on tullut paikkaamaan sitä aukkoa, joka on jäänyt, kun sosiaalityö on määritelty sosiaalityöntekijöiden roolien ja tehtävien avulla. Arvojen avulla sosiaalityössä katsotaan voitavan sitoa yhtenäiseksi kokonaisuudeksi erilaiset roolit ja toiminnot. (emt., 63)

Eskolan (2004, 108-109) mukaan sosiaalityön on aina lähdettävä tarpeesta ja sen tulkinnasta. Kun avun tarve on tulkittu, on mietittävä niitä menettelytapoja, joita auttamisessa voidaan käyttää. Monikulttuurisessa sosiaalityössä on haasteena se, osaako työntekijä tulkita avun tarvetta, jos asiakas on eri kulttuurista kuin hän itse. Samasta kulttuurista tulevan työntekijän on helpompaa tulkita avun tarvetta samasta ajattelutavasta käsin kuin asiakkaalla.

3. Tutkimusasetelma

3.1. Tutkimuskysymys

Tutkimustehtävänäni on selvittää, miten monikulttuuriset naisten ryhmät voimaantuvat ja miten ryhmät edistävät sosiaalisten verkostojen kehittymistä. Koska maahanmuuttajanaisisista on tehty Suomessa vasta melko vähän tutkimusta, tutkimus sisältää uuden näkökulman aiheeseen. Sosiokulttuurisen työn näkökulman mukaisesti ryhmiä ei tarkastella ensisijaisesti ryhmätyön menetelminä, vaan ne hahmotetaan osana laajempaa sosiaalista yhteisöä. Ryhmät ovat olleet osa laajempaa sosiaalista yhteisöä, jonka ovat muodostaneet Naistarin muut naiset ja heidän verkostonsa.

Ryhmiin voimaantuminen näkyi siinä, että ryhmät alkoivat muutaman naisen kokoontumisesta, minkä jälkeen ne vahvistuivat eri tavoin. Alkuvaiheessa kukaan ei voinut tietää, kuinka kauan ryhmät toimivat. Olisi ollut myös mahdollista, että ryhmät eivät kehity ja ne loppuvat melko pian. Näin ei kuitenkaan käynyt. Muutaman naisen kokoontuminen sai aikaan sen, että ryhmään alkoi tulla mukaan uusia naisia. Päädyin tutkimaan voimaantumista, koska ryhmät eivät olisi toimineet, elleivät ne olisi voimaantuneet.

3.2. Tutkimusmenetelmä ja tutkimusaineistot

Alkusyksystä 2002 kerroin monikulttuurisessa äiti-lapsi-ryhmässä, että haluan tehdä ryhmästä opinnäytetutkimusta. Ryhmä suhtautui tutkimuksen tekemiseen myönteisesti. Loppusyksystä 2002 annoin tai lähetin äideille lisäksi kirjeen, jossa kerroin tutkimussuunnitelmastani. Missään vaiheessa kukaan ei suhtautunut kielteisesti tutkimuksen tekemiseen.

Teatteriryhmän ottaminen osaksi tutkimusaineistoa tapahtui keväällä 2003. Äiti-lapsi-ryhmästä tuli mukaan naisia teatteriryhmään ja teatteriryhmän muodostumisessa sosiaaliset verkostot toimivat mielenkiintoisella tavalla. Otin tutkimuksen puheeksi teatteriryhmässä samalla tavoin kuin äiti-lapsi-ryhmässä. Keskustelun jälkeen tein vielä jokaiselle asiaan liittyvän kirjeen, jotta voin olla varma, että asia olisi mahdollisimman selvä kaikille. Ryhmä suhtautui tutkimukseen myönteisesti kuten äiti-ryhmäkin.

Olen valinnut etnografian tutkimusmenetelmäksi, koska se antaa mahdollisuuden osallistuvaan havainnointiin sekä useiden erilaisten aineistojen käyttämiseen. Koska olen tehnyt tutkimuksen omassa työyhteisössäni ja olen osallinen tutkimuskohteen kanssa erittäin kiinteästi, etnografisen tutkimuksen periaatteet ja siihen liittyvät keskustelut sopivat hyvin tutkimusasetelmaan. Olen kerännyt aineistoa pääasiassa osallistuvalla havainnoinnilla.

Etnografinen tutkimus on syntynyt antropologian piirissä, kun tutkijat lähtivät tutkimaan vieraita kulttuureja siten, että he viettivät jonkin aikaa tutkimuskohteensa parissa. Clifford Geertz (1973, 6-7) on tuonut etnografiaan käsitteen ”tiheä kuvaus”, millä tarkoitetaan sitä, että etnografia kuvaa mahdollisimman yksityiskohtaisesti havaintoaineistoa. Alkuvaiheessa etnografia oli kulttuurien ja toiseuden tutkimista, mutta etnografisen tutkimuksen kehittymisen myötä on tullut vahvasti esille, että tutkija on osa tutkimuskohdettaan.

Tyypillistä etnografialle on, että etnografi osallistuu ihmisten elämään tietyn ajanjakson, jona hän katselee, mitä tapahtuu, kuuntelee, mitä sanotaan ja tekee kysymyksiä. Kenttävaiheen aikana etnografi kerää tietoa, joka voisi valaista tutkimuksen kohteena olevaa asiaa. (Hammersley ja Atkinson 1995, 1-2) Tutkijan ensisijainen tehtävä on analysoida ja ymmärtää tutkimusaineistoa ja tämä tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa kentän kanssa. Tutkimusta varten ei luoda keinotekoisia tilanteita, vaan tutkija on mukana luonnollisissa tilanteissa. Kenttävaiheen aikana tutkijan roolit voivat vaihdella täydellisestä osallistujasta täydelliseen havainnoijaan, mutta useimmiten ne ovat jotain näiden väliltä. Tutkija on silloin täydellinen osallistuja, kun hän on jo valmiiksi osa sitä tutkimuskohdetta,

jota hän aikoo tutkia. Sosiaaliset suhteet ovat keskeisiä tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Tutkijan suhteet kentän kanssa ovat sekä ammatillisia että henkilökohtaisia, minkä seurauksena etnografinen kenttätutkimus on samalla tutkijalle työskentelyä oman minänsä ja identiteettinsä kanssa (Coffey 1999 , 39-40). Sosiaalityöntekijänä suhteeni ”kenttään” ei ole varsinaisesti alkanut tai loppunut missään vaiheessa, vaan tutkimusaineiston kerääminen on ollut ennemminkin välivaihe, jonka jälkeen olen jatkanut sosiaalityöntekijänä.

Martin Hammersleyn ja Paul Atkinsonin mukaan (1995, 253) etnografialla voidaan tarkoittaa kahta asiaa, tutkimusprosessia sekä tekstiä. Ne ovat vuorovaikutuksessa keskenään, koska tapa, jolla etnografia kirjoitetaan, on tekemisissä sen kanssa, kuinka etnografian kirjoittaja konstruoi sosiaalisen maailman ympärillään. He korostavat, että etnografian täytyy löytää tarinankertomisen taidot ja kehittää niitä kriittisesti (emt.,249-250). Amanda Coffeyn (1999, 36) mukaan tutkija on osa sitä, mitä hän tutkii. Myös kulttuurinen konteksti sekä kenttätyö vaikuttavat tutkijaan ja hänen minäänsä. Coffey tuo esille, että etnografinen tutkimus herättää tunteita tutkijassa ja että etnografia liittyy omaelämäkerralliseen ja elämäkerralliseen tutkimukseen. Etnografian piirissä on viime aikoina käyty paljon keskustelua siitä, miten minä kirjoitetaan tutkimukseen; kuinka paljon on minän ääntä ja kuinka paljon niiden ihmisten ääntä, joiden kokemuksia on kerätty tutkimusaineistoon.

Hammersley ja Atkinson toteavat (1995, 103), että tutkimusasetelmissä, jotka ovat tutkijalle hyvin tuttuja, on vaikea irrottautua ennakkokäsityksistä tulivatpa ne sitten teoriasta tai jokapäiväisistä kokemuksista. He ovat sitä mieltä, että tutkijan on

varottava tunnetta siitä, että on täysin tuttu tutkimuskohteen kanssa (1995,115). Coffey kritisoi (1999,6) etnografisessa tutkimuksessa dikotomisia jakoja kuten lähellä – kaukana tai marginaalissa – sisällä. Hänen mukaansa varoittaminen liiallisesta läheisyydestä tutkimuskohteen kanssa on ”moraalista opetusta” (emt., 36), koska tutkimusprosessi synnyttää aina läheisyyttä tutkimuskohteen kanssa. Coffeyn mukaan läheisyyden tunnistaminen ja käyttäminen tutkimuksenteon resurssina lisää tutkimuksen uskottavuutta.

Aloitin muistiinpanojen tekemisen äiti-lapsi-ryhmässä sen toiminnan alkuvaiheessa syyskuussa 2002. Päätös teatteriryhmän mukaan ottamisesta syntyi tutkimustehtävän tarkentumisen seurauksena maaliskuussa 2003 ja siinä vaiheessa aloin myös kirjata teatteriryhmään liittyviä asioita tarkemmin muistiin. Olin tehnyt muistiinpanoja osana perustyötäni ja olen käyttänyt niitä hyödykseni myös tutkimusaineistona. Tutkimuskohteena olevissa ryhmissä on puhuttu englantia ja suomea. Osalle ryhmäläisistä englanti oli lähes äidinkielen asemassa, mutta suurimmalle osalle se oli vieras kieli. Ryhmässä oli mukana myös naisia, jotka eivät puhuneet englantia. Olen käyttänyt heidän kanssaan suomen kieltä. Olen kerännyt seuraavanlaisia aineistoja tässä tutkimuksessa:

1. Muistiinpanot
 - a. itse kirjoitetut muistiinpanot molemmista ryhmistä
 - b. ohjaajan muistiinpanot teatteriryhmästä
2. Kirjalliset palautteet teatteriryhmästä (kuusi kpl)
3. Kaksi nauhoitusta äiti-lapsi-ryhmän tapaamisista
4. Kolmen avainhenkilön nauhoitettu palautekeskustelu

Olen kerännyt tutkimusaineistoa kesäkuun 2002 ja elokuun 2003 välisenä aikana. Muistiinpanoja, joita olen kirjoittanut heti ryhmätapaamisten jälkeen, olen täydentänyt myöhemmin muistinvaraisesti. Tein muistiinpanot käsin kirjoittamalla vihkoon, jonka olen kirjoittanut jälkikäteen puhtaaksi. Yhteen laskettuna puhtaaksi kirjoitettua aineistoa on muistiinpanoista 13 sivua ja nauhoitetuista keskusteluista 25 sivua. Muistiinpanoihin olen kirjannut ryhmän tapaamisen sisällön ja osanottajat. Sisällöstä olen kirjannut sekä toimintaa että keskustelun aiheita. Olen tehnyt muistiinpanoja myös muissa yhteyksissä kuin varsinaisissa ryhmätapaamisissa, jos ne ovat liittyneet ryhmän toimintaan.

Puhtaaksi kirjoitettu aineisto on suppea ja olen laajentanut aineistoa muistelemisen avulla. Muistiinpanot ovat palauttaneet mieleeni eri tilanteita ja tapahtumia hyvin elävästi. Jos nyt aloittaisin tutkimusaineiston keräämisen uudestaan, kirjoittaisin enemmän ja yksityiskohtaisemmin eri vaiheista. Tutkimusaineiston kerääminen ja sen analyysin pohtiminen, on ollut mielestäni tutkimuksen tekemisessä haasteellisin vaihe.

Hammersley ja Atkinson kirjoittavat (1998, 176), että tutkijan muistiinpanot ovat hyvin yksityisiä ja aloittelevalle tutkijalle on vähän esimerkkejä, koska kenttämuistiinpanojen tekeminen on ollut pitkälti näkymätöntä tutkijoiden perimätietoa. Monien, jotka tekevät ensimmäistä tutkimusta, täytyy löytää oma tapansa tehdä niitä. Myös Coffey (1999, 120) pohtii kenttämuistiinpanojen yksityisyyttä. Hänen mukaansa tutkija konstruoi muistiinpanoissa sosiaalista todellisuutta tekstuaaliseen muotoon sekä samalla dokumentoi omaa sisäistä kehittymistään. Muistiinpanot ovat samalla viitteitä muistoihin, joita emme ole

kirjoittaneet muistiin. Etnografiassa tutkija tulkitsee ja konstruoi yksityisiä ja kollektiivisia muistoja (Coffey 1999, 127).

Kun olin päättänyt ottaa myös teatteriryhmän mukaan tutkimusaineistoon, pyysin teatteriryhmän ohjaajaa miettimään kanssani kysymyksiä teatteriryhmäläisille. Yhteinen suunnittelupalaverimme oli samalla tutkimustehtävän prosessointia ja aineistonkeruuvaiheessa tapahtuvaa analysointia. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusprosessin vaiheet eivät ole selkeästi kronologisessa järjestyksessä siten, että aineiston kerääminen ja analyysi olisivat täysin erillään, vaan jo aineiston keräämisvaiheessa tapahtuu analysointia ja tutkija arvioi omia päätelmiään ja johtopäätöksiään.

Annoin kysymyspaperit teatteriryhmän jäsenille toukokuussa 2003 ja kuusi henkilöä palautti paperin täytettynä. Vastaustilaa oli kolmen A4-paperin verran ja kaikki palautetut vastaukset olivat pitkiä ja perusteellisia. Yksi kuudesta palautteesta oli kirjoitettu vapaamuotoisesti kirjeeksi. Kun annoin kysymykset ryhmälle, perustelin niiden keräämistä sanallisesti sekä olin myös kirjoittanut tutkimusaiheestani paperin alkuun. Teatteriryhmän toiminta oli toukokuussa erittäin kiireistä ja luulen, että se osaltaan vaikutti siihen, että ryhmäläiset eivät palauttaneet useampia papereita. En halunnut painostaa tai kysellä niiden perään, koska halusin säilyttää ryhmän ilmapiirin mahdollisimman vapaana. Jos olisin alkanut kysellä papereita, se olisi voinut tuntua painostavalta muutenkin jännittävällä hetkellä, kun näytelmä oli lähestymässä ensi-iltaa. En pitänyt vähäistä paperien palautumista ongelmallisena, koska olin keskustellut kaikkien kanssa henkilökohtaisesti heidän kokemuksistaan,

joten voi olla, että jotkut eivät enää pitäneet tärkeänä tuoda julki ajatuksiaan kirjoitetussa muodossa.

Teatteriryhmän sisällön hahmottamiseen sain varsinaisen aineistonkeräämisvaiheen jälkeen tukea ohjaajan muistiinpanoista, jotka sisälsivät yksityiskohtaisia muistiinpanoja erilaisista harjoitteista sekä näytelmän etenemisen vaiheista. Olemme yhdessä käyneet lävitse hänen muistiinpanonsa vuosi ryhmän päättymisen jälkeen ja se on auttanut minua jäsentämään omia merkintöjäni ja havaintojani. Keskustelimme ja muistelimme yhdessä ryhmän tapahtumia ja erilaisia vaiheita ja se auttoi myös analyysivaiheessa.

Äiti-lapsi-ryhmässä käytiin monia hyviä keskusteluja, joista tutkimusaineistossa on kaksi otosta; toinen maaliskuulta 2003 ja toinen huhtikuulta 2003. Olen tehnyt nauhoituksen tavanomaisen äiti-lapsiryhmän tapaamisen yhteydessä ja siitä oli sovittu etukäteen. Nauhoitetun osuuden kesto on keskimäärin 40 minuuttia. Olen osallistunut ryhmässä keskusteluun ja esittänyt avoimia kysymyksiä tutkimuksen kohteena olevasta teemasta. Ei-ohjatussa haastattelussa tutkijan täytyy olla aktiivinen kuuntelija (Hammersley & Atkinson 1998, 152). Alasuutarin (2001, 151-152) mukaan ryhmäkeskustelusta saadaan termejä, käsitteitä, hahmottamistapoja ja argumentaatiostruktuureja, joiden puitteissa ryhmä toimii ja ajattelee kulttuurisena ryhmänä. Tutkijan tulkinta ryhmästä on validi, kun se voi antaa loogisen selityksen sille, miksi ryhmän jäsenet toimivat ja puhuvat aineistossa dokumentoidulla tavalla.

Kolmannen nauhoitetun aineiston olen kerännyt elokuussa 2003, jolloin tapasin kolme naista, jotka olivat osallistuneet sekä äiti-lapsi-ryhmän että teatteriryhmän

toimintaan. Olin pyytänyt heitä mukaan keskustelemaan ja antamaan palautetta ryhmien toiminnan päättymisen jälkeen. Kutsun heitä avainhenkilöiksi. Hammersley ja Atkinson (1998, 137) kirjoittavat, että haastateltaviksi voidaan valita informantit, jotka ovat erityisen herkkiä tutkittavalle asialle tai jotka ovat halukkaimmat haastateltavat. Teoreettisen keräämisen periaatteen mukaan valitaan henkilöitä, joiden haastattelu todennäköisemmin kehittää analyyttisiä ideoita. Avainhenkilöiden valintaan ovat vaikuttaneet kaikki näistä näkökohdista. Olin keskustellut usein avainhenkilöiden kanssa ryhmien aikana ja kuullut heidän ajatuksiaan tutkimusteemasta. Haastattelun järjestäminen oli myös vaivatonta, koska he olivat itse halukkaita haastatteluun. Avainhenkilöiden valinta perustui myös analyyttisiin ideoihin, joita minulla oli tutkimusryhmien vertailusta. Coffey kirjoittaa suhteista tutkittaviin henkilöihin ja toteaa, että avainhenkilöt löytyvät usein hyvin aikaisessa vaiheessa tutkimusta. Olin tuntenut kaksi avainhenkilöistä jo ennen tutkimuksen alkamista, toisen heistä olin tavannut ensimmäisen kerran viisi vuotta sitten. Kolmanteen avainhenkilöön tutustuin aivan tutkimuksen alkuvaiheessa. Avainhenkilöiden valinta osana tutkimusprosessia on pitkälti henkilökohtainen kysymys, johon vaikuttavaa se, että henkilöt kokevat ymmärtävänsä toisiaan ja kokevat ystävyyttä toistensa kanssa. Tutkimusaihetta on mahdotonta irrottaa niistä ihmisistä, joiden parissa tutkimusta tehdään. Hyvät sosiaaliset suhteet edistävät tutkimuksen validisuutta ja työskentely on miellyttävää, kun sosiaaliset suhteet ovat kunnossa. Läheiset suhteet tutkittavien henkilöiden kanssa muistuttavat myös koko ajan siitä, että tutkija on osa tutkittavaa kohdetta. Hyvä etnografinen käytäntö, aineiston kerääminen ja analyysi perustuvat empatiaan, luottamukseen ja osallisuuteen. (Coffey 1999, 41-47)

3.3. Tutkimusaineiston analyysi

Aloitin aineiston analyysin muistiinpanojen lukemisella ja nauhojen kuuntelemisella. Alkuvaiheessa kuuntelin nauhoja useita kertoja ennen litteroimista. Tavoitteeni oli tehdä havaintoja nauhoitetusta tilanteesta aivan kuin olisin ollut ulkopuolinen havainnoija. Koska varsinaisessa nauhoitustilanteessa olin ollut täysin osallinen, nauhojen kuunteleminen antoi uuden näkökulman aineistoon. Pyrin ottamaan etäisyyttä tilanteeseen ja samalla kuuntelemaan tarkasti keskusteluun osallistuneiden puhetta ja itseäni. Nauhojen kuuntelemisen avulla oli helppo palauttaa mieleen tilanteeseen liittyneet muutkin yksityiskohdat. Nauhojen kuunteleminen oli tärkeä vaihe, koska siinä tuli hyvin esille tutkimusaineiston suhde tutkijaan. Koin olevani osa tutkimuskohdetta. Nauhojen kuunteluvaiheessa tein merkintöjä yleisistä teemoista, joita käsiteltiin sekä siitä, miten vuorovaikutus rakentui ryhmässä. Vuorovaikutuksen rakentumisessa olin kiinnostunut siitä, miten eri ihmiset liittyivät ja löysivät yhtymäkohtia keskusteltavana olevaan teemaan sekä kuka käytti puheenvuoroja.

Muistiinpanojen lukemisen tavoitteena alkuvaiheessa oli saada rakennettua kronologinen kuvaus molempien ryhmien syntymisestä ja kehittymisestä. Tutkimusraportissa ryhmien kehittymistä kuvaavat prosessit on kirjoitettu omiksi kappaleikseen, vaikka käytännössä ryhmät olivat toiminnassa samanaikaisesti. Ryhmien kuvaus alkaa niiden ensimmäisistä vaiheista. Analyysin alkuvaiheessa tutkijan täytyy lukea aineistoa niin, että se tulee tutuksi ja sen jälkeen löytää käsitteet, jotka kuvaavat sitä. Seuraavassa vaiheessa tutkija alkaa työskennellä

käsitteillä, jotka näyttävät olevan keskeisiä. (Hammersley ja Atkinson, 1998, 209-212) Coffey (1999, 137) toteaa, että laadullisen aineiston analyysissä on kaksi toisilleen vastakkaista taipumusta. Toisaalta analyysille voidaan esittää periaatteita ja sääntöjä, mutta toisaalta analyysi on hyvin henkilökohtaista toimintaa, jonka vaiheita on jälkikäteen vaikea dokumentoida.

Ryhmäprosessin kirjoittamisen jälkeen litteroin nauhat paperille. Koska kysymyksessä oli ryhmäkeskustelu, jossa käytettiin joillekin ihmisille vierasta kieltä, olen joissakin litteroinnin kohdissa tehnyt pieniä korjauksia kieliopillisten syiden takia. Nauhalla kuultavassa puheessa on ollut silloin niin paljon vieraasta kielestä johtuvaa takeltelua eli henkilö on kauan hakenut oikeaa sanaa tai sanojen järjestystä, että ilman korjausta teksti ei olisi ymmärrettävää. Kun nauhaa kuuntelee useita kertoja, on mahdollista saada selville, mitä puhuja haluaa sanoa. Keskustelujen lukeminen tekstinä eroaa nauhojen kuuntelutilanteesta. Nauhojen kuuntelutilanteessa koko tilanne on läsnä kokonaisemmin, mutta litteroidussa muodossa aineisto muuttuu sanalliseksi.

Etnografisessa tutkimuksessa voidaan käyttää monia erilaisia aineistoja. Hammersley ja Atkinson (1998, 230) kirjoittavat, että aineistojen triangulaatio eli useiden erilaisten aineistojen kerääminen edistää tutkimuksen validisuutta, vaikka triangulaatio ei yksin takaa validisuutta. Jos useanlaiset eri aineistot johtavat samaan, voidaan olla vähän varmempia siitä, että tulkinnat ovat olleet oikeita. Aineistoja, jotka ovat kenttätöiden eri vaiheista, eri kohteista, eri osallistujien näkökulmasta, voidaan vertailla ja käyttää analyysissä.

Nauhojen litteroimisen ja ryhmäprosessin kuvauksen kirjoittamisen jälkeen aloin lukea uudelleen kaikkia erilaisia aineistoja. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys on rakennettu sen jälkeen, kun olen alkanut analysoida aineistoa. Käsitteet ovat nousseet aineistosta, eikä niitä ollut valittu ennen aineiston keräämistä. Analyysissä ryhmien voimaantumista ja sosiaalisten verkostojen edistymistä on tutkittu aluksi keskittymällä kolmen avainhenkilön näkökulmaan. Analyysin käsitteet alkoivat kehittyä heidän kanssaan käydyssä palautekeskustelussa, jossa oli mahdollista tarkastella molempia ryhmiä rinnakkain.

Alkuvaiheessa kolmen avainhenkilön näkökulmasta tehtyä aineiston analyysiä on vienyt eteenpäin Jaana Vuoren (2003, 57-60) pohdinnat äitiyden kulttuurisesta jäsentämisestä. Vuoren mukaan äidin elinpiiriä pidetään kotikeskeisenä eikä Suomessa pidetä merkityksellisenä naisten toiminnalle äiteinä sitä, mitä äiti tekee ja kokee kodin ulkopuolella. Hän tuo esille vaihtoehdoisen näkökulman äitiyteen, jossa äidit pitäisi nähdä erilaisina. Äitiyden kulttuurisen ymmärtämisen tulee olla kunnioittavaa, eikä äitejä saa alistaa toimenpiteiden kohteeksi. Avainhenkilöiden avulla olen saanut tutkimukseeni näkökulman, jossa äitien elämän kotikeskeisyys laajenee kodin ulkopuoliseksi toiminnaksi. Avainhenkilöt kuuluivat ensin äiti-lapsiryhmään ja tulivat mukaan myös teatteriryhmään. Laadullisen aineiston analyysissä on tärkeitä löytää käsitteitä, jotka auttavat ymmärtämään, mitä aineistossa tapahtuu. Analyysissä on tavoitteena eritellä aineistoa niin, että se antaa uudenlaisen näkökulman siihen asiaan, mitä tutkimus käsittelee. Koska etnografinen tutkimus vain harvoin alkaa etukäteen valitusta teoriasta, aineiston analyysissä on luotettava tutkijan omiin ideoihin sekä niihin, joita hän saa

kirjallisuudesta. Ideat toimivat resurssina, mutta aineistoa ei pakoteta valmiisiin ideoihin, vaan hyödylliset analyttiset käsitteet nousevat spontaanisti aineistosta.

Avainhenkilöiden näkökulman jälkeen olen laajentanut analyysiä siten, että myös kaikkien muiden näkökulmat ovat mukana analyysissä. Tämän jälkeen laajensin analyysiä niihin suuntiin, joihin aineistosta oli noussut viitteitä. Empiirinen osa olen jäsentänyt verkoston käsitteen avulla neljäksi erilaiseksi verkostoksi.

Olen lainannut otteita haastatteluaineistosta tutkimusraporttiin englanniksi ja suomeksi. Englanninkielisten lainausten sisältö on käännetty tekstiin. Suomenkieliset lainaukset ovat tilanteista, joissa on käytetty suomea. Haastattelulainauksissa olen nimennyt avainhenkilöt: nainen 1, nainen 2 ja nainen 3. Muut lainaukset on merkitty keksityillä nimillä.

3.4. Eettistä pohdintaa

Martyn Hammersley ja Paul Atkinson (1995, 275) ovat pohtineet keinoja, joilla etnografisessa tutkimuksessa voidaan tavoitella hyviä eettisiä ratkaisuja. Heidän mukaansa tutkimus, joka kohdistuu voimaan, ei voimattomuuteen, on eettisesti kestäväällä pohjalla. Samoin on tärkeätä pohtia, että tutkija ja tutkimus antavat myös takaisin jotain niille ihmisille, jotka ovat olleet siinä mukana. Tavoitteena voi olla myös se, että tutkittavat voimaantuvat tutkimusprosessin aikana. Olen valinnut voimaantumisen näkökulmaksi tutkimuskohteeseen ja se on ollut tietoinen valinta sen takia, että tämän näkökulman avulla olen voinut pitää molemmat roolini harmonisessa suhteessa toisiinsa, eikä tutkimuksen tekeminen ja sosiaalityö ole

olleet sisäisessä ristiriidassa keskenään. Tutkimusaineistosta voi löytää keskustelua ongelmista ja olen ollut sosiaalityöntekijänä auttamassa joitakin ryhmiin kuuluneita naisia perhe- ja parisuhdeongelmissa. Ongelmien yksityiskohtaisempaa kuvausta ei ole tutkimuksessa, jotta henkilöt voivat pysyä tunnistamattomina. Ongelmien taustat ovat tiedossani ja ne ovat vaikuttaneet siihen analyysiin, mitä olen tehnyt voimaantumisesta ja sosiaalisesta verkostosta.

Käsitteiden miettiminen on ollut paitsi teoreettinen, myös eettinen kysymys. Olen pohtinut erityisen paljon maahanmuuttaja-käsitteen käyttämistä tutkimuksessa ja ylipäätään puheessa, koska olen käytännön keskustelutilanteissa huomannut siihen liittyvät ristiriitaiset tunteet ja tulkinnat. Maahanmuuttaja-käsite tuntuu joistakin ihmisistä loukkaavalta sen takia, että sana merkitsee heille ulkopuolisuutta, ei-kuulumista valtaväestöön. He kysyvät, milloin maahanmuuttajaperheen lapset lakkaavat olemasta maahanmuuttajia. Haluan käyttää sellaisia käsitteitä, joita lukiessaan ihmiset voisivat kokea, että ”respect for the person” tai yksilön kunnioittaminen on totta myös tekstin tasolla, ei vain teoreettisesti. Olen huomannut, että eettisesti oikeat ratkaisut ovat erittäin tärkeitä, koska niiden avulla voidaan tavoitella syvempää luottamusta sekä vuorovaikutusta ihmisten välillä. Pohdin käsitteen eettistä merkitystä tämän tutkimuksen kannalta kategorisoinnin ja vastapuheen näkökulmista. (kts. Kirsi Juhila 2004)

Annika Forsander (2002) on todennut, että maahanmuuttajista puhutaan usein homogeenisena ryhmänä ja he saavat vain harvoin itse äänensä kuuluviin julkisuudessa. Maahanmuuttajia jaotellaan oleskelulupien perusteella erilaisiin ryhmiin, joita ovat pakolaiset, siirtolaiset, paluumuuttajat ja avioliiton/opiskelun

takia maahanmuuttaneet. Laura Huttunen (2004, 140) on tutkinut maahanmuuttajien omaelämäkertoja ja todennut, että niiden kirjoittajat ovat usein kokeneet tullessa kohdelluiksi kategorian edustajina, mutta eivät yksilöinä. Hänen mukaansa ihmisen määrittäminen persoonattomaksi, abstraktin ulkomaalaisen tai maahanmuuttajan kategorian edustajaksi sulkee ihmisen ulos monista arjen yhteisöistä. Tässä tutkimuksessa on käytetty maahanmuuttajanaiset kategoriaa, jota olen kuitenkin pyrkinyt kuvaamaan monivivahteisena niin pitkälle kuin se tunnistamattomuuden rajoissa on ollut mahdollista. Ongelmalliseksi yksilöimisen tekee se, että kysymyksessä on ollut pieni ryhmä, joka voi yksityiskohtaisemmilla tiedoilla kuvattuna tulla tunnistettavaksi.

Kirsi Juhila (2004, 24) toteaa, että kategoriat ylläpitävät yhteiskunnallista ja kulttuurista harmoniaa, koska voimme etukäteen olettaa joitain asioita toisista, mutta ne voivat myös ylläpitää eriarvoisuutta, jos johonkin kategoriaan liitetään paljon kielteisiä ominaisuuksia. Jos johonkin kategoriaan liitetään paljon kielteisiä ominaisuuksia, henkilölle tai ryhmälle muodostuu leimattu identiteetti. Jos kategoriaa maahanmuuttaja kuvataan sellaiseksi, jossa ihmisiltä puuttuu valtaväestöön verrattuna monia taitoja, maahanmuuttajuus alkaa leimata ihmistä. Stereotypiat ovat osa kategorisoinnin järjestelmää. Vastapuheen avulla ihmiset voivat kyseenalaistaa vakiintuneita kategorioita (Juhila 2004, 29) Juhila määrittelee vastapuheen ” sellaisiksi leimattua identiteettiä kommentoiviksi ja vastustaviksi teoiksi, joiden tarkoituksena on esittää tämän identiteetin erilaisuus suhteessa vallitsevaan kategorisoinnin tapaan ”. Vastapuhe on yleensä kielellistä, mutta myös vaikeneminen, vetäytyminen, tietynlaiset eleet ja ilmeet voidaan tulkita vastapuheeksi. Tämä tutkimus on vastapuhetta erityisesti maahanmuuttajanaisten

kategorialle, jossa heidät nähdään sosiaalisten ongelmien kautta tai toiminnan kohteina.

4. Vertaistukea monikulttuurisessa äiti-lapsi-ryhmässä

Aloitin empirisen aineiston esittelemisen monikulttuurisesta äiti-lapsi-ryhmästä, sillä se syntyi ryhmistä ensimmäisenä. Ensimmäisessä alaluvussa on kuvausta äiti-lapsi-ryhmän syntymisestä. Siinä tulee esille, miksi ryhmä syntyi, mihin tarpeeseen ja minkä varassa toiminta kehittyi. Toisessa alaluvussa jäsenän äiti-lapsi-ryhmää kulttuurisen verkoston käsitteen avulla. Kulttuurisen verkostossa oli merkittävää se, että äiti-lapsi-ryhmä alkoi kokoontua naisten omissa kodeissa. Tämän lisäksi olen jäsentänyt verkostoa tuomalla esille erilaisia kulttuurisia tapoja. Kolmannessa alaluvussa pohdin ryhmää voimavaraverkostona. Keskeinen teema siinä on, millaisia positiivisia merkityksiä naiset löysivät ryhmästä oman jaksamisensa kannalta.

4. 1. Äiti-lapsi ryhmän syntyminen

Kansainvälisen naisten tapaamispaikan tavoitteena on ollut toimintansa alusta asti tarjota paikka, jossa eri maista tulevat naiset voivat tavata toisiaan. Suurin osa kävijöistä on ollut maahanmuuttajanaisia ja joitakin suomalaisia naisia on ollut mukana toiminnassa. Aloitin ryhmän kokoamisen kesäkuussa 2002. Kerroin siitä Naistarissa ja alueella toimivassa äitiysneuvolassa. Osa naisista tuli ryhmään äitiysneuvolan kautta ja osa tuli mukaan Naistarista, jossa he kävivät muutenkin.

Ryhmän kokoamisessa oli aktiivisesti mukana eräs suomalainen äiti. Hän tunsi muita äitejä, jotka halusivat tulla myös mukaan monikulttuuriseen ryhmään. Yhteinen asia näille naisille oli se, että he elivät parisuhteessa afrikkalaisten miesten kanssa. Seuraavassa keskustelussa minä ja hän muistelimme ryhmän muodostumiseen johtaneita tapahtumia. Olin tavannut hänet sattumalta kadulla ja aloimme puhua ryhmän muodostamisesta siinä tavattuamme. Muistelimme asiaa maaliskuussa 2003 ryhmäkeskustelussa, jonka olen nauhoittanut.

minä: ” I had the idea, I have been working here for three years now, and then I met You, just walking somewhere there on the street and I recognized you are pregnant and then... because I have been thinking of this kind of group, mother’s who are originally finnish and mother’s from different countries. Because I am interested in how it helps. It is not easy for women who come from different countries to get to know also finnish women. So, when I met You...”

Mari:” And I have been thinking of the idea too, because my husband is from Africa and then I want to have some women friend who are foreigners because our life is not that kind of life which finnish couples have. So, that’s why I wanted to have that kind of friends that I can share these things and they understand, better than these finnish couples all things and that’s why we just started to talk about something and we called. And here we are now.”

Jaoimme yhteisesti sen, että monikulttuurisuus ryhmän ominaisuutena olisi rikkaus, jossa jokainen voisi tuoda siihen oman kokemusmaailmansa. Koin oman

roolini välittäjänä, jonka tehtävänä oli saattaa yhteen eri maista ja erilaisista taustoista tulevia naisia. Ajattelin, että vertaisuus löytyy jakamalla kokemuksia yhteisessä ryhmässä.

Vertaisuus monikulttuurisessa äiti-lapsiryhmässä muodostui kolmesta asiasta: Ensiksikin, kaikilla naisilla oli pieni lapsi, toiseksi siitä, että osa äideistä oli muuttanut Suomeen asumaan jostain toisesta maasta ja kolmanneksi siitä, että osa äideistä eli kahden kulttuurin perheessä. Vertaisuus vaikuttaa ryhmässä siten, että on helppo puhua asioista, kun tietää toisten olevan samassa tilanteessa tai heillä on samanlaisia kokemuksia kuin itsellä. Ryhmä oli ”me meille”-ryhmä, jossa jäsenet olivat tasa-arvoisia keskenään. Ryhmä oli luonteeltaan avoin ja siihen voi tulla mukaan, vaikka toiminta oli jo alkanut.

Minun roolini ryhmässä oli organisoida ryhmän toimintaa naisten omien toivomusten ja näkemysten mukaan. Suhteeni ryhmään ei ollut ensisijaisesti auttamissuhde, vaan tehtäväni oli tehdä ryhmän toiminta mahdolliseksi. Liisa Hokkanen (2003, 266) puhuu osallisuudesta näkökulmana auttamiseen. Silloin, kun ryhmässä korostuu kaikkien osapuolten tasa-arvoisuus, auttamis-sanankäyttö voi tuntua oudolta. Silloin on parempi puhua toimintaan osallistumisesta. Osallistumalla ryhmän toimintaan ryhmän jäsenet tukevat toinen toisiaan.

Kesäkuussa 2002 olin äitiysneuvolan terveydenhoitajien kokouksessa kertomassa muodostettavasta ryhmästä, koska äitiys- ja lastenneuvolat ovat tärkeitä kontakteja maahanmuuttajataustaisille äideille. Seuraava lainaus on

ryhmäkeskustelun nauhoituksesta maaliskuulta 2003. Eräs äideistä oli ollut mukana äitiysvalmennusryhmässä ja saanut alustavan tiedon ryhmästä silloin. Hän sai varmistuksen ryhmän alkamisesta toiselta äidiltä, jonka oli tavannut sattumalta ostoskeskuksessa pari kuukautta myöhemmin.

Ann: "We were in neuvola in an english group and Marjo came in there and asked if we want to meet in here and actually...(ryhmässä päällekkäistä puhetta, josta ei voi saada selvää) and we met in hospital, because her baby is one day older than mine and then we met after one month here in shopping center and I asked her if there is a group."
nainen 1. : "We started on September or something."

Ann: "I was second or third time with."

Paikallisen äitiysneuvolan työntekijät olivat huomanneet, että maahanmuuttajaäidit kärsivät yksinäisyydestä. Olin äitiysneuvolan englanninkielisessä synnytysvalmennusryhmässä kertomassa alkavasta ryhmästä. Myös terveydenhoitajat kertoivat ryhmästä omilla asiakastapaamisillaan, koska läheskään kaikki maahanmuuttajaäidit eivät puhu englantia eivätkä näin ollen osallistuneet kyseiseen synnytysvalmennusryhmään. Ryhmä oli avoin kaikille äideille, ei vain englantia puhuville.

Ensimmäisen esittelykerran jälkeen tapasin neuvolassa kahta äitiä, jotka tulivat kanssani tarkemmin suunnittelemaan ryhmää. He kuuluivat samaan kansallisuuteen ja olivat molemmat kotoisin Aasiasta. Olin tutustunut toiseen äideistä jo aikaisemmin muussa yhteydessä, mutta toinen naisista oli uusi

tuttavuus. Naiset tunsivat toisensa jo aikaisemmin, koska he olivat olleet samassa työpaikassa. He ovat tutkimuksen kaksi avainhenkilöä. Kun tapasimme neuvolassa suunnittelun merkeissä, kysyin heiltä tarkemmin heidän toivomuksiaan ja odotuksiaan äitiryhmän suhteen. He pitivät ajatuksesta, että syksyllä alkaisi ryhmä, johon he voisivat synnytyksen jälkeen osallistua vauvansa kanssa. Äidit toivoivat, että ryhmässä käsiteltäisiin sitä, miten vauvaa syötetään ja että he saisivat ylipäättään neuvoja vauvan hoitamiseen. He miettivät myös vauvojen ulkona nukuttamista, joka oli heille outo käytäntö. Naisten lisäksi paikalla oli toisen naisen äiti, joka oli tullut Suomeen puoleksi vuodeksi tyttärensä tueksi raskauden ja synnytyksen takia. Tuleva isoäiti ei puhunut englantia, mutta tytär tulkkasi keskustelumme äidilleen. Isoäiti myös osallistui keskusteluun. Tunnelma oli lämminhenkinen. Erityisen hyvin muistan tulevan isoäidin huolen siitä, miten hänen tyttärensä tulee toimeen äitinä eri kulttuurissa. Kun kerroin tulevasta ryhmästä hänelle, hän antoi tukensa ja sanoi, että ryhmä olisi hänen tyttärensä tuki sen jälkeen, kun hän matkustaa pois tyttärensä luota.

Äiti-lapsi-ryhmä alkoi kokoontua syyskuussa 2002 ja ryhmään tuli seitsemän äitiä ja kuusi lasta. Tapaamispaikan tila oli mahdollista saada äitiryhmän käyttöön iltapäiväaikaan, koska aamupäivisin paikassa oli muuta ohjelmaa. Ryhmä valitsi keskiviikon, koska se tuntui hyvältä päivältä katkaisemaan viikkoa. Iltapäivä saattoi olla huono ratkaisu jollekin äidille, jos kotona oli koululaisia, joita piti olla ottamassa vastaan. Toimintojen suunnittelussa sopivien ajankohtien valitseminen on tärkeätä, jotta mahdollisimman monet halukkaat voisivat osallistua. Kulkuyhteydet tapaamispaikkaan olivat hyvät kävijöiden kannalta.

Vuoden aikana ryhmään tuli mukaan uusia äitejä ja loppuvaiheessa keväällä 2003 mukana oli ollut kaikkiaan 12 äitiä ja 15 lasta. Sana levisi äitien avulla ja monet toivat oman tuttavansa mukanaan ryhmään. Kaikkiaan 20 naista oli jollain tavalla mukana ryhmän toiminnassa vuoden aikana. Yksi äiti, jolla ei itsellään ollut ryhmässä mukana lasta, jäi loppuvuodesta pois ryhmästä todennäköisesti sen takia, että ryhmään kuulumisessa oman lapsen mukana oleminen oli niin tärkeä yhdistävä tekijä. Osa äideistä kävi vain muutaman kerran. Mukana oli myös usein tapaamispaikan toinen työntekijä sekä sosiaali-alan harjoittelijoita.

Osa äideistä tuli bussilla ja osa asui kävelymatkan päässä. Bussipysäkki on aivan tapaamispaikan vieressä ja kaupungin busseissa vaunujen kanssa kulkevat äidit saavat matkustaa ilmaiseksi. Osalla äideistä oli käytössä auto, mikä helpotti myöhemmin vierailuja toisten kodeissa.

Monikulttuurisessa äitiryhmässä naisten tutustuminen alkoi siitä, kun naiset toivat mukanaan ryhmään valokuvia, jotka kertoivat heidän taustastaan, lapsuudestaan ja kotimaastaan. Lähes kaikki halusivat tuoda valokuvia, jotka toimivat tutustumisen välineinä. Yhdellä tapaamisella katsottiin yhden tai kahden ihmisen valokuvat. Ne kiersivät ringissä ja kuvien omistaja esitteli ja kertoi kuvista. Useat valokuvat olivat perheistä. Eräässä isossa perhekuvasa oli tyhjä paikka kuvassa seisovien ihmisten välissä, koska kuvaan ja perheeseen kuuluva ihminen oli äitiryhmän jäsen ja asui kaukana lapsuudenperheestään Suomessa. Hänen kuulumisensa perheeseen oli haluttu osoittaa siten, että kuvaan oli jätetty tyhjä paikka häntä varten. Marianne Hirschin (1997, 47-53) mukaan perhevalokuvat integroituvat osaksi elämäntarinoita ja ne ovat katsojille täynnä merkityksiä ja

viittauksia henkilöiden elämäntilanteisiin. Kuvat kertovat yksityiskohdista yli mantereiden ja sukupolvien. Perhekuvat rakentavat myös perheen rooleja ja hierarkioita ja ne voivat kuvata toiseutta. Tyhjän paikan jättäminen perhevalokuvaan on koskettava tapa osoittaa henkilön erilainen elämäntarina suhteessa perheen toisiin lapsiin. Valokuvien katsominen asetti ryhmän jäsenet osaksi perhesuhteita ja samalla liitti ryhmäläiset symbolisesti siihen joukkoon, jotka tietävät enemmän kuin vain sanojen avulla olisi mahdollista kertoa. Kun elämää määrittävät siirtolaisuus ja muuttaminen maasta toiseen ja perheet ovat hajonneet, valokuvat luovat illuusion jatkuvuudesta yli ajan ja paikan. Jos rakkaat perhevalokuvat katoavat, se on iso menetys niiden omistajalle (Hirsch 1997, 3) .

Yleensä perhealbumien teemoja ovat syntymä, lapsuus, aikuisuus, avioliitto, työ ja juhlat. Toinen äiti toi valokuvan, jossa hänet oli kuvattu yksin kansallispuvussa hänen olleessaan pieni tyttö. Valokuva oli erittäin kaunis ja herkkä. Kun menin vierailulle myöhemmin hänen kotiinsa, huomasin samantapaisen valokuvan hänen tyttärestään, joka oli otettu perheen vieraillessa kotimaassa. Tytär oli viety valokuvaamoon ja hänet oli kuvattu samaan tapaan kuin hänen äitinsä aikoinaan. Valokuvien avulla on mahdollista jatkaa perinteitä ja luoda illuusiota muuttumattomuudesta samaan tapaan kuin perhevalokuvat tekevät.

Valokuvia katsottiin ryhmän alussa, ensimmäisen kuukauden aikana. Ne äidit, jotka tulivat mukaan myöhemmin, eivät osallistuneet tähän vaiheeseen. Valokuvien näyttäminen ja katsominen onnistuu hyvin, vaikka ei ole kovin paljon yhteistä kieltä käytössä. Valokuvat perheestä ja omasta taustasta ovat hyvin

intiimejä ja tuovat vuorovaikutukseen henkilökohtaisuutta vaikka näitä asioita ei voisi jakaa puhutun kielen avulla.

Ryhmäläiset puhuivat englantia, mutta mukana oli myös yksi äiti, joka ei osannut englantia. Hän ei jäänyt tämän takia yksin, vaan ryhmässä oli myös naisia, jotka puhuivat samaa äidinkieltä kuin hän. Välillä myös suomen kieli oli yhteinen kieli, koska kaikki osasivat sitä enemmän tai vähemmän. Ryhmä löysi myös itse keinoja, joilla voi ylittää kielimuuria. Valokuvien avulla jokainen voi jakaa omaa historiaansa ja kokemuksiaan, vaikka yhteistä kieltä ei ole. Myös lasten avulla äidit tutustuivat toisiinsa. Hyvin usein vauvat olivat jonkun toisen kuin oman äidin sylissä.

Joka kerta ryhmässä tuli tavaksi juoda kahvia ja teetä sekä syödä jotain. Usein naiset toivat kotoaan jotain makeaa syötävää, mutta joillain kerroilla ruokaa laitettiin yhdessä myös Naistarin keittiössä. Naistarissa toimi oma kahvila Mama's Cafe, josta välillä pyysimme kakun tai jotain pientä suolaista syötävää. Yhteisen kahvipöydän ääressä oli luontevaa tutustua toisiin.

4.2. Äiti-lapsi-ryhmä kulttuurisena verkostona

Lokakuussa 2002 pieni joukko filippiiniläisiä naisia järjesti tapaamispaikassa omaa kulttuuriaan esittelevän näyttelyn. Kulttuurinäyttelyssä naiset olivat laittaneet esille monipuolista materiaalia, joka kertoi heidän maansa historiasta ja kulttuurista. Seinillä oli värikkäitä julisteita, kortteja ja karttoja. Pienellä hyllyllä oli koriste-esineitä, koruja ja valokuvia. Mallinukkien päällä oli erilaisia filippiiniläisiä asuja ja näitä asuja oli ripustettu myös seinille. Avajaistilaisuutta varten naiset olivat tehneet kevätkääryleitä ja ihanaa hedelmäsalaattia, jonka seassa oli kookosmaitoa. He myös jättivät hedelmäsäilykkeitä ja kortteja myytäväksi tapaamispaikkaan näyttelyn avajaisten jälkeen. Avajaistilaisuudessa eräs filippiiniläinen nainen tanssi häätanssin ja hänen päällään oli kaunis filippiiniläinen asu.

Äiti-lapsi-ryhmän naisia ja lapsia osallistui myös tuohon tapahtumaan. Heistä jotkut olivat myös pukeutuneet oman maansa kansallisasuihin, koska kysymyksessä oli juhla. Nautimme yhdessä kevätkääryleitä ja hedelmäsalaattia yhteisen pöydän ääressä. Yhdellä äiti-ryhmän äideistä oli ollut sisar auttamassa vauvan syntymän jälkeen ja tämä oli sisaren viimeinen kerta ryhmässä. Hän oli ollut mukana lähes joka kerta, joskus myös ilman sisartaan, ja hän oli tullut hyvin läheiseksi kaikille. Kirjoitimme hänelle kortin läksiäislahjaksi. Hän muisti ryhmää jälkikäteen, sillä saimme häneltä lämpimiä viestejä sen jälkeen, kun hän oli palannut kotimaahan. Hän lähetti minun kauttani ryhmälle osoitetun kirjeen, jossa hän kyselee ryhmäläisten kuulumisia ja pyytää lähettämään terveisiä. Kirjeessä luki:

” I always remember everyone because it was very nice to know every one. Two years ago, July 27, I travelled to Finland and I can remember delicious cafes, the wheather summer and cold, the bicycle by the forest, lakes, summerhouse and the nice people from Finland. I would like to see every one again some day, but in my country. Okay ! “

Kolmen kuukauden vierailun aikana hän oli tutustunut suomalaisesta kulttuurista sellaisiin asioihin, joilla usein luonnehditaan Suomea. Kesämökit ja järvet kuuluvat osana siihen. Koska kaikki äiti-lapsi-ryhmän naiset olivat asuneet maassa jo pidempään, osa kuusi vuotta ja joku yli vuoden, heillä oli arkisia kokemuksia enemmän kuin kirjeen kirjoittajalla.

Äiti-lapsi-ryhmässä pohdittiin kulttuurin merkitystä elämässä ja seuraava lainaus on ryhmäkeskustelusta. Nainen puhuu siitä, miten kulttuuri on osa elämäntapaa. Hän tuli maasta, jossa oli ollut arkipäivää se, että jatkuvasti hän näki ympärillään useita erilaisia uskontoja ja kuuli useita kieliä.

nainen 1. “ It is actually we could say it is the way of life. The group of people are following and then they say they are like the same culture...and it is like the culture is the thing how you do things and the way of life, the example the eating, the dressing , the food habit , the language, the way you....*you shouldn't do this, you should do this and then like celebrations and everything,* “

Asia, joka kaikilla oli herättänyt hämmennystä, oli seksuaalinen vapaus, jota he havainnoivat ympärillään. Ne kokemukset, jotka olivat hämmentäneet, liittyivät alastomuuteen ja siihen, miten naisen ruumista esitellään mainoksissa ja miestenlehdissä. Eräs naisista kertoi, että ei koskaan osallistu suomalaisten ystävien pyytämiin saunailtoihin, koska se ei tunnu hyvältä.

nainen 1. "But, of course, we are still rigid and....when you come in here..like the sexual freedom

nainen 2. " it was so embarrassing to come and see all the things"

nainen 1. " and the swimming pools...and I Can't even imagine I could take of my clothes in front of my mother."

Ryhmässä keskusteltiin perherituaaleista. Perherituaaleista puhuttiin syntymään ja nimenantoon liittyvistä tavoista sekä kuolemaan ja surun osoittamiseen liittyvistä asioista. Erään naisen kotimaassa on tapana mennä surukotiin osoittamaan surunvalittelut ja perheenjäsenet ovat yhdessä 40 päivää kuolemantapauksen jälkeen. Hänen naapurissaan oli ollut kuolemantapaus ja äiti oli kysynyt neuvoa suomalaiselta tuttavaltaan, miten hän voisi toimia tuossa tilanteessa. Hän oli kysynyt, voisiko hän mennä kylään surukotiin. Tuttava oli sanonut, että Suomessa ei mennä kylään, ellei pyydetä ja niinpä nainen ei mennyt osoittamaan surunvalitteluaan. Tämä tapa oli tuntunut hänestä epäkohteliaalta, mutta hän oli toiminut saamansa ohjeen mukaan. Rauhoittuminen kuolemantapauksen jälkeen ei kuulu suomalaiseen kulttuuriin, vaan usein korostetaan sitä, että käytännön asioiden hoitaminen ja mahdollisimman "normaalin" elämän jatkaminen on parempi, eikä surua kuulu näyttää ainakaan ulospäin.

Äiti-lapsi-ryhmän toiminnassa naiset jakoivat käytännössä erilaisia kulttuurisia tapoja. Lasten hoitamiseen ja kasvattamiseen liittyvät tavat vaihtelevat. Äidit keskustelivat siitä, kuinka usein olisi hyvä kylvettää vauvaa ja millä tavoin. Ruokailuun liittyi monia kulttuurisia asioita. Ryhmässä oli yhdessä vaiheessa mukana suomalainen harjoittelija, joka oli perheensä kanssa asunut myös ulkomailla. Hän keskusteli naisten kanssa omaan kokemuksensa pohjalta lasten hoitamisesta eri maissa ja yksi äideistä muisteli hänen kanssaan esille tulleita asioita seuraavaan tapaan.

nainen 1.:” We discussed how it is so different culture in my country and how you have ...your kids in finnish culture and she has been in many countries, the language, the food, and these kind of things, at least it is kind of learning thing for me, how I should do for my baby, she has been in the situation, living abroad and chancing our culture and ...”

Näiden kahden naisen välillä vertaisuus löytyi elämäntilanteesta ja taustasta, vaikka he edustivat eri kansallisuuksia. Harjoittelija kertoi omasta kokemuksestaan , kuinka elinpiiri vähitellen laajenee uudessa maassa. Elinpiirin laajentuminen tapahtuu käytännössä naapureista lähiyhteisöön. Tärkeitä sosiaalisen kartan merkkejä ovat kaupat ja terveydenhoitopalvelut.

Tärkeä virstanpylväs sosiaalisten suhteiden vahvistumisessa oli se, kun monikulttuurisen äitiryhmän naiset kutsuivat vuorollaan ryhmän vierailemaan omaan kotiinsa tammikuun 2003 alusta alkaen. Tällä tavalla myös vuoden

vaihteessa mukaan tulleet uudet äitiryhmäläiset otettiin heti mukaan ryhmään. Kodeissa syötiin yhdessä kodin omistajan tarjoilemaa ruokaa ja hoidettiin yhdessä vauvoja. Kotona oleminen avattiin konkreettisesti toisille ryhmäläisille kutsumalla heidät kotiin. Vanhanen-Silvendoin (1996,239) tutkimuksessa korostui se, että äitinä olon tila on ensisijaisesti koti. Vaikka äidit kohtaavat toisiaan kodin ulkopuolella, äitinä olemisen arki kuuluu pääasiassa kodin alueelle.

Kun olimme ensimmäistä kertaa ryhmän kanssa erään äidin luona, hän laittoi meille omalle maalleen tyyppillistä ruokaa ja saimme nauttia maissijauhoista tehdyistä pienistä kakuista, jotka oli paistettu paistinpannulla. Kun seisoimme keittiössä, hän kertoi, kuinka hänen äitinsä oli paistanut heille lapsille juuri näitä samoja kakkusia ja miten hyviltä ne olivat maistuneet. Hän nautti selvästi näiden kakkusien tekemisestä ja halusi tehdä itse kaiken alusta loppuun asti. Kakkuset nautittiin heti lämpöisinä sitä mukaan kuin ne valmistuivat eli jokainen sai omansa suoraan paistinpannulla. Aluksi paikalla olimme vain minä ja hän, mutta vähitellen muita naisia lapsineen alkoi saapua paikalle. Joku tuli myöhässä, koska ei ollut heti löytänyt oikeaa osoitetta. Oli tammikuu ja kaikilla oli paljon vaatteita päällä, ja lasten riisumiseen ja pukemiseen meni paljon aikaa. Kun kaikki olivat paikalla, vauvat olivat olohuoneen lattialla ja äidit istuivat vieressä. Kun ruoka oli tarjottu ja syöty, kodin omistaja laittoi musiikkia soimaan ja tanssimme. Tunnelma oli rento, jopa riehakas. Kirjahyllyssä oli valokuvia kotimaahan jääneestä lapsuudenperheestä ja myös uusista suomalaisista tuttavista. Äiti piti ryhmään kuulumista hyvin tärkeänä. Hän sanoi, että ryhmä oli hänen toinen kotinsa. "I have in my calender, that this is very important meeting." Hänelle oli tärkeätä "pysyä kiireisenä" eikä jäädä kotiin lapsen kanssa yksin. Ennen lapsen syntymää yksin

lapsen kanssa kotiin jääminen oli ollut hänelle iso huolenaihe. Kun äiti-lapsi-ryhmä tapasi toisiaan tapaamispaikan tiloissa, he siirsivät arjen kodin seinien ulkopuolelle ja kutsumalla toisia kotiinsa, he myös rikkoivat rajaa yksityisen ja julkisen välillä.

Helmikuussa 2003 kävimme ryhmän kanssa tutustumassa avoimeen päiväkotiin, joka sijaitsee lähellä tapaamispaikkaa. Avoin päiväkoti on kaupungin toimintaa ja siellä voivat käydä äidit tai isät lapsineen. Sinne voi myös jättää lapsen pari tunniksi hoitoon omien asioiden hoitamista varten. Kävelimme muutaman äidin kanssa tapaamispaikasta päiväkotiin osan tullessa sinne suoraan. Tällä kerralla tapaamiseen osallistui kuusi äitiä lapsineen. Päiväkodin johtaja ja työharjoittelija olivat meitä vastaanottamassa ja esittelemässä toimintaa. Työharjoittelijana oli eräs maahanmuuttajanainen, joka oli aikaisemmin ollut myös Naistarissa työharjoittelussa. Istuimme ensin leikkihuoneessa yhdessä lasten kanssa johtajan kertoessa toiminnasta. Esittelyn jälkeen äidit siirtyivät ruokailusalin puolelle, jonne oli katettu kahvit ja pullat. Vauvat saivat jäädä hoitajan valvontaan leikkihuoneen puolelle, sillä aikaa kun äidit joivat kahvia. Vauvojen itku sai äidit herkästi lähtemään katsomaan, oliko itkijä oma vauva. Kahvipöydässä keskusteltiin kielen merkityksestä perheessä. Äidit jakoivat kokemuksia siitä, miten he ovat valinneet, mitä kieltä lapselle puhutaan. Kun vanhemmat puhuvat keskenään samaa kieltä, kielen valitseminen on yksinkertaista. Vanhemmat puhuvat lapselle yhteistä äidinkieltään. Perheissä, joissa pariskunnalla ei ollut yhteistä äidinkieltä, vaan he käyttivät englantia kommunikoidessaan toistensa kanssa, kielen valitsemiseen liittyvät kysymykset eivät tuntuneet olevan yhtä helppoja. Jotkut äidit kertoivat siitä, että lapsen isä puhuu lapselleen englantia ,vaikka se ei ole hänen oma

äidinkieltään. Äidit toivoivat isien puhuvan lapsilleen omaa äidinkieltään, koska he näkivät sen tärkeänä lapsen kehityksen kannalta.

Lasten vieminen päivähoitoon mietitytti äitejä, koska jotkut heistä olivat hakeutumassa työelämään seuraavana syksynä. Maahanmuuttajaäideillä ei ollut tietoa siitä, miten päiväkotipaikkaa haetaan ja mitä heidän pitäisi osata kysyä ja selvittää päivähoitopaikan hakemisen takia. Maaliskuussa 2003 teimme vierailun kunnalliseen päiväkotiin, jonka toimintaa päiväkodin johtaja oli esittelemässä. Saimme kierrellä eri-ikäisten lasten osastoilla ja äidit kysyivät päivähoitopaikan hakumenettelystä. Seuraavana syksynä eräs äiti sai lapselleen hoitopaikan juuri tuohon päiväkotiin, jonne olimme tehneet vierailun. Ensin hänelle oli tarjottu hoitopaikkaa yksityisen perhepäivähoitajan luota, mutta koska hoitaja ei puhunut englantia eikä äiti osannut vielä suomea, hän päätyi vaihtamaan hoitopaikaksi päiväkodin, jossa oli myös englantia puhuvaa henkilökuntaa. Pohdimme paljon tilannetta, jossa äiti ei pysty kommunikoimaan yhteisellä kielellä lapsen hoitajan kanssa. Vaikka tulkkipalvelua on saatavilla satunnaisiin keskusteluihin, se ei korvaa päivittäistä keskustelua lapsen arjesta päivähoitossa. Äidit toivoivat hyvin tiivistä suhdetta lapsen päivähoitoon, koska heille lapsen vieminen suomalaiseen päivähoitojärjestelmään oli erittäin iso asia.

4.3. Äiti-lapsi-ryhmä voimavaraverkostona

Äiti-lapsi-ryhmä oli avoin ja se otti vastaan uudet ryhmäläiset vertaisuuden kokemuksen avulla. Kolme äitiä keskustelee tähän tapaan erään

ryhmätapaamisen alussa. Mukana on yksi uusi äiti, yksi avainhenkilöistä ja yksi ryhmän vanha jäsen.

Mary :“Are you happy in here ?”

uusi äiti: “Yes. I like it but I feel quite lonely and my finnish is so small and tiny, yeah, but I like it.”

Mary:“And You ?”

nainen 3. “Yeah, I like it, especially in wintertime.” (nauhoitettu keskustelu 3/2003, nimet on keksitty)

Koko naisporukka remahtaa nauramaan sen jälkeen, kun vastaaja on sanonut olevansa onnellinen erityisesti talvisin. Talvi ja sen kylmyys ja pimeys on vaikeata aikaa monille ja naiset toivat asian kipeyden esille huumorin avulla. Monet naiset sanoivat, että huumori auttaa jaksamaan vaikeissa tilanteissa. Yhdessä nauraminen helpottaa, koska monet asiat ovat sellaisia, joita ei voi muuttaa. On joskus parempi nauraa ongelmille kuin jäädä murehtimaan niitä. Ilmasto ja Suomen pimeä ja pitkä talvi on vaikeata aikaa monille. Äiti-lapsi-ryhmä toimi syksystä kevääseen eli juuri sen ajan, jolloin monet äidit kärsivät siitä, että päivä on niin lyhyt ja auringonvaloa ei juuri ole. Kesällä monet matkustavat ja tapaavat ystäviään ja sukulaisiaan.

Vanhanen-Silvendoin (1996) on tutkinut, miksi äitiryhmiä tarvitaan ja mikä on niiden merkitys äitinä olon kannalta. Hänen saamansa tulokset ovat samankaltaisia kuin tässä tutkimuksessa. Hänen mukaansa useimmiten äideillä äitiryhmään tulon syynä oli halu tavata muita samassa elämäntilanteessa olevia

äitejä. Kotiäidit kaipasivat toisten aikuisten seuraa vastapainona arkisille ja usein yksinäisille rutiineille. Yksi syy oli myös se, että äidit halusivat lastensa tapaavan toisia lapsia. Osa äideistä oli tullut mukaan ryhmään sattumalta, osa oli nimenomaan hakeutunut samanhenkisten seuraan. Vanhanen-Silvendoin totesi (1996, 230-231), että äitien sitoutumisessa ryhmään oli eroja eri äitiryhmien välillä sekä samassa ryhmässä olevien äitien kesken. Jotkut halusivat hyvänpäivän tuttuja ja toiset halusivat tutustua läheisemmin, jotta voisivat keskustella myös henkilökohtaisemmalla tasolla.

Lähes kaikilla monikulttuurisessa äiti-lapsi-ryhmässä lapsi oli ensimmäinen, minkä takia äitiys ja kaikki sen tuomat elämänmuutokset olivat uusia. Eräs suomalaisista äideistä koki, että koska oli tullut nuorena äidiksi eikä omassa ystäväpiirissä ollut muita äitejä, oli tärkeätä kuulua ryhmään, joka tuki äitinä olemista. Eräs maahanmuuttajaäideistä koki, että hänellä äidiksi tuleminen oli vielä suurempi muutos kuin maahanmuutto. Jos maahanmuutto ja äidiksi tuleminen osuvat ajallisesti hyvin lähekkäin, naisen elämässä tapahtuu isoja muutoksia monella elämänaalueella samanaikaisesti.

Äitiryhmässä käytiin läpi alkuvaiheen ongelmia, jotka liittyivät vauvan hoitoon. Yksi äideistä oli kokenut hyvin vaikeana tilanteen, jossa hoitohenkilökunta oli käskenyt imettää, vaikka maitoa ei tullut. Ryhmässä jaettiin kokemuksia synnytyksistä ja sen jälkeisestä ajasta. Yhdellä ryhmän tapaamiskerralla oli mukana neuvolan äitiysvalmennusryhmästä tuttu terveydenhoitaja vastaamassa kysymyksiin ja keskustelemassa äitien kanssa. Äidit saivat ryhmässä tärkeitä tietoja, jotka olivat jostain syystä jääneet puuttumaan. Oli asioita, jotka toiset olivat

saaneet kuulla jo heti synnytyksen jälkeen sairaalassa ja toiset eivät. Johtuivatko tiedonpuutteet kieliongelmistä, on vaikea sanoa, mutta se on mahdollista. Joku äiti ei ollut saanut tietoa äidinmaidonkorvikkeista ja siitä, mitä ongelmia voi liittyä imetykseen.

Äiti-lapsi-ryhmässä tuli esille, että naiset kokivat olevansa rentoutuneita ja virkistyneitä ryhmän jälkeen. Virkistäytymisen lisäksi he käsittelivät omaan minäänsä liittyviä asioita toisten kanssa. Surreyn (1991, 52-53) mukaan naisilla oma minä muodostuu ja kehittyy ensisijaisesti tärkeiden ihmissuhteiden kontekstissa. Hänen teoriansa mukaan naisilla suhteet toisiin ovat koko heidän kehittymisensä ajan keskeisiä. Kehittymistä tapahtuu ihmissuhteiden kontekstin sisällä, eikä sen suunta ole pois ihmissuhteista.

Äiti-lapsi-ryhmä helpotti naisten arjessa jaksamista. He antoivat ja saivat voimavaroja toisiltaan ryhmän tapaamisissa. Todennäköisesti ainakin joillakin naisilla ryhmä edisti ja vahvisti sosiaalisia verkostoja siten, että suhteet ovat vahvempia myös ryhmän päättymisen jälkeen. Avainhenkilöt kuvasivat oman suhteensa kehittymistä ryhmän avulla seuraavalla tavalla. Ennen raskausaikaa naiset olivat työelämässä ja kulkivat lähinnä työpaikan ja kodin välillä. Keskustelulainauksessa he kuvaavat sitä, että ennen he tapasivat hyvin harvoin joissain yhteisissä oman etnisen yhteisön järjestämässä juhlissa. He syvensivät ystävyyttään ryhmien toiminnan aikana. Se, että edustaa saa etnistä ryhmää, ei välttämättä tarkoita sitä, että suhteet ovat muodostuneet läheisiksi.

:

nainen 1. ” Actually we came closer because of this.”

nainen 2. ” We didn’t have any contact. We were living in the center and after that we moved in here, I was busy travelling to the center and after that come in the evening and to be so tired to be coming by the bus. So we had the gatherings now and then and that was it.”

minä:” And now you meet ?”

nainen 1:” It was the mother’s club, we were talking and becoming more closed friends than before. “

nainen 2 :”we hardly used to meet .”

minä:” So, it is not so, that when you come from the same country, you become closer. “

nainen 2: “No,it is not.”

nainen 1 :” The situations makes you closer actually. We had the baby at the same age and being in the same group and ...”

Ryhmän jäsenet olivat tekemisissä myös ryhmätapaamisten ulkopuolella. Naiset keskustelivat puhelimessa, laittoivat ruokaa yhdessä sekä leikkasivat lasten hiuksia toistensa kodeissa. Lastenhoitoon liittyvien rutiinien yhdessä tekeminen loi luottamusta ja vahvisti ryhmätunnetta. Erilaiset lastenhoitoon, kasvamiseen ja perhekulttuureihin liittyvät asiat tulivat luonnollisesti puheeksi yhteisen tekemisen ohessa. Suomalaistaustaiset äidit, jotka olivat parisuhteessa eri maasta tulevan miehen kanssa, voivat jakaa kulttuuriin liittyviä asioita maahanmuuttajataustaisten äitien kanssa. Luottamusta syntyi vastavuoroisessa suhteessa erilaisten äitien välillä.

Yhden äitiryhmän äideistä tapasin hänen kotonaan kesäkuussa 2002. Hän on yksi tutkimuksen kolmesta avainhenkilöstä. Hän koki suurena muutoksena sen, että hän oli kotoisin isosta lapsuudenperheestä ja nyt hänellä oli pieni perhe. Hän mainitsi kolme asiaa, jotka ovat hänelle tärkeitä, jotta voi selviytyä uudessa maassa. Ne olivat jakaminen, luovuus ja yrittäminen. Ne olivat hänen voimavaransa. Jokaisella naisella on erilaisia voimavaroja, joita he käyttävät arkielämän sujuvuuden lisäämiseksi. Nainen korosti oppineensa nämä kolme asiaa lapsuudenperheessään omalta isältään ja äidiltään ja sisaruksiltaan. Äiti-lapsi-ryhmä oli hänelle tärkeä yhteisö ainakin siitä syystä, että hän oli tottunut siihen, että hänen ympärillään on iso yhteisö. Hän vertasi äiti-lapsi-ryhmää perheeseen, jossa hän tunsikin olonsa turvalliseksi ja hyväksi.

“ For me it was like a family. I feel like I am at home there. The time was very quick for me. Before to get the baby, always I was thinking, oh my god, I am going to have a baby, have to be at home. I am going to be very tired. I never was tired because every day I had to do something. I have to go to the meeting point, to theatre practise and I had this meeting with these women. And then time was very nice and passed very quick. I think it was the best experience in my life.” (elokuu 2003)

Suomalaiset äidit kertoivat myös niistä syistä, joiden takia he kokivat ryhmän itselleen tärkeäksi. Seuraavassa kahden suomalaisen äidin palautetta ryhmän toiminnasta.

” Kun tulee tänne, on muita äitejä. Voi puhua vauvoista tai jostain muusta. On joku joka kuuntelee.”

” Pääsee ulos talosta.”

Kuulluksi tuleminen on tärkeätä luottamuksen muodostumisen kannalta. Naiset peilaavat tunteitaan toisten tunteisiin. Peilaamisen seurauksena syntyy yhteisyyttä, kun harha siitä, että jokin tunne olisi vain tämän henkilön kokemusmaailmaan kuuluvaa, katoaa. Ryhmä antoi naisille hyvän olon kokemuksia. Seuraavassa kaksi suomalaista äitiä vahvistaa näkemyksen siitä, että äiti-lapsi-ryhmä voi tukea arjessa jaksamista ja antaa voimavaroja.

” Tämä ryhmä on minulle hyvin tärkeä. Nautin tästä.”

” Tämä ryhmän jälkeen olo on niin hyvä.”

Pikkulasten äitien elämä on hyvin pitkälle rakentunut lasten hoitamisen kysymysten ympärille. Äitiryhmä teki mahdolliseksi sen, että äidit eivät jääneet yksin kysymystensä kanssa. Ryhmässä oli myös toimintaa, jossa huomion keskipisteenä olivat naiset itse eli esimerkiksi kosmetologin vierailu ja jalkojenhoitoa. Oman itsen hoitaminen antoi hyvän olon kokemuksia ja oli viesti siitä, että nainen voi antaa huomiota myös itselleen.

Ryhmälle oli ominaista vapaus ja joustavuus. Vaikka naisilla oli toiveita ja suunnitelmia, jotka kaikki eivät toteutuneet, se ei aiheuttanut pettymystä. Avainhenkilöt näkivät tärkeimmäksi äiti-lapsi-ryhmässä sen, että yhdessä oleminen oli rentouttavaa ja vapaamuotoista. Koska heillä oli ajoittain raskasta

vauvojen hoidon kanssa kotona, he pitivät tärkeänä hengähdyspaikkana äiti-lapsiryhmää.

Palautekeskustelussa elokuussa 2003 yksi naisista toi äiti-lapsiryhmän merkityksen esille seuraavalla tavalla:

“I don't know if the plans in mama's group were very strict. People can relax and have nice time together and that was that. At home we all had struggles with babies. There we go and see others and they also played together and we saw each other. We had nice time together and You were there as organizer. But at that time, you were not there, we had not organized group as such, then were no strong organization.”

Puhuja viittaa minun rooliini organisoida ryhmien toimintaa. Ymmärsin niin, että he pitivät tärkeänä sitä, että olin organisoimassa tapaamisia. Jäin opintovapaalle huhtikuussa 2003, minkä jälkeen ryhmä kokoontui vielä muutaman kerran Naistarissa. Olimme sopineet, että he voivat jatkaa tapaamisia niin halutessaan myös Naistarin tiloissa. Toukokuussa ryhmä lopetti tapaamiset. Koska monet äideistä olivat palaamassa työelämäänsä syksyllä, näytti selvältä, että ryhmä ei enää jatka kesän jälkeen. Opintovapaan aikana pidin satunnaisesti yhteyttä äiti-lapsiryhmään. Olin mukana myös äiti-lapsiryhmän yhteisellä lounaalla eräässä ravintolassa, jonne osan ryhmän jäsenistä osallistui. Avainhenkilöitä tapasin teatteriryhmässä, koska he kuuluivat myös siihen.

5. Kansainvälinen teatteriryhmä – löytöretki uuteen

Alaluvussa 5.1. kuvaan teatteriryhmän syntymisen ja kehittymisen. Alkuvaiheessa kirjoitin ryhmien tarinaa siten, että ne kulkivat yhtäaikaaisesti tekstissä, mutta myöhemmässä vaiheessa päädyin siihen, että selkeyden takia esittelen ryhmät omissa luvuissaan.

Alaluvussa 5.2. jäsenän teatteriryhmää sosiokulttuurisena verkostona. Teatteriryhmästä tulee naisille paikka, jossa he tuovat esille omat taitonsa ja löytävät itsestään uusia taitoja. Alaluvussa 5.3. jäsenän ryhmää rauhanverkostona. Monikulttuurisen naisryhmän taito ja kyky saavuttaa yhteinen tavoite rauhanomaisesti ja neuvotellen, on kappaleen keskeinen teema.

5.1. Teatteriryhmän syntyminen

Teatteriryhmä oli uusi toimintamuoto Naistarissa, kun se syntyi syyskuussa 2002. Ryhmä sai alkunsa tutustumiskäynnistä, kun eräs turkkilaissyntyinen nainen tuli tutustumaan Naistariin. Keskustelussamme tuli esille hänen taitonsa teatterin alalla. Hän oli opiskellut teatteria Turkissa, mutta Suomessa ollessaan hankkinut toisen ammatin. Teatteri oli taka-alalla hänen elämässään. Rakkaus teatteriin oli kuitenkin olemassa. Päätimme lähteä kokeilemaan, saisimmeko kokoon teatteriryhmän, jossa olisi mukana naisia monista eri maista. Hänestä tuli teatteriryhmän ohjaaja. Minusta tuli teatteriryhmän tuottaja, näyttelijä ja apulaisohjaaja. Toikon (2003, 274) mukaan sosiokulttuurisessa työssä työntekijän

ja osallistujien välinen suhde on luotava aina uudelleen. Teatteriryhmän syntyminen loi minulle sosiaalityöntekijän tehtävään uusia ulottuvuuksia. Tulin ihmisille tutuksi myös muuten kuin sosiaalityöntekijänä. Pidín uudesta roolistani, koska yhteisen tavoitteen edessä tulimme hyvin läheisiksi ryhmässä.

Syyskuussa 2002 laitoimme esille ilmoituksen, jossa luki:” Pidätkö teatterista? Ihmiset voivat vaikuttaa. Tervetuloa ensimmäiseen tapaamiseenme antamaan ideoita, harjoittelemaan tai kuuntelemaan Aristofaneksen näytelmää Lysistrata. Aika maanantai 16.9.2002 klo 16.” Ensimmäisissä tapaamisessa oli mukana naisia , jotka saivat meidät varmistumaan siitä, että ideaa kannattaa jatkaa. He kuuntelivat Lysistratan tarinaa kiinnostuneena. Marraskuussa aloimme varmistua siitä, että löydämme tarpeeksi kiinnostuneita ihmisiä. Puhumista, uskoa ideaan ja asiaan innostamista tarvittiin paljon. Sen jälkeen, kun asia oli jo useamman ihmisen tiedossa, se alkoi vahvistua. Mitä useampi nainen tuli ryhmään, sitä enemmän usko teatteriryhmän toteutumiseen lisääntyi. Mitään erityisiä pääsykriteerejä ei ollut, vaan kiinnostus ja innostus riitti. Lähes kaikki näyttelijät olivat mukana teatterin tekemisessä ensimmäistä kertaa.

Koska äiti-lapsi-ryhmä oli jo muodostunut tuossa vaiheessa, kerroimme ideasta ryhmälle. Ryhmästä tuli mukaan kolme äitiä lapsineen. Lapset olivat koko ajan mukana harjoituksissa.

Seuraavassa nuori vaihto-opiskelija kuvaa tulemistaan teatteriryhmään. Hän ei osannut odottaa mitään erityistä tullessaan mukaan, mutta peruskiinnostus hänellä oli olemassa jo etukäteen.

“ I can meet new people, try to act for my first time, in a foreign language and increase faith in myself. Yes, this could be certainly be a good experience and so I decided to come. Honestly, I hadn't particular expectations because I didn't really know what was about this play, what kind of women group was that one. I came to see for the first times but from the beginning I felt good to stayed there ! “ (teatteriryhmän jäsen , vaihto-opiskelija , kirjallinen palaute)

Syyskaudella 2002 teatteriryhmän harjoituksissa luettiin näytelmätekstiä. Istuimme pyöreän pöydän ympärillä ja luimme tekstiä oman vuorosanamme kohdalla. Ohjaaja oli valinnut henkilöt rooleihin ja jokainen sai oman kopion näytelmätekstistä. Aluksi ohjaajalla ja minulla oli ajatuksena se, että näytelmä esitettäisiin suomeksi. Lopulta päädyimme englanninkieliseen esitykseen. Syynä siihen oli se, että useimmilla teatteriryhmään tulleilla suomen kielen osaaminen oli niin vähäistä , että he eivät olisi voineet saada puherooleja näytelmässä, jos se olisi ollut suomenkielinen. Toiseksi, emme löytäneet sopivaa suomen kielistä näytelmätekstiä valmiina. Sattumalta löysimme sopivan englanninkielisen version, jota aloimme sitten käyttää. Englanti oli yhteinen kieli, jota ryhmän jäsenet käyttivät myös toistensa kanssa. He puhuivat myös suomea tai sitten omaa äidinkieltään, jos paikalla oli toinen samankielinen ihminen.

Tammikuussa 2003 teatteriryhmä alkoi kokoontua kaksi kertaa viikossa harjoituksiin. Harjoitukset kestivät 2-4 tuntia kerrallaan. Harjoituksissa tehtiin ilmaisuharjoituksia, joissa keskityttiin tunteiden ilmaisuun, rentoutukseen,

luottamusharjoituksiin ja äänen käyttöön. Perusharjoitusten jälkeen siirryttiin vähitellen harjoittelemaan itse näytelmätekstiä. Näytelmää käytiin läpi kohtauksittain ja se teki mahdolliseksi sen, että koko ryhmän ei tarvinnut olla koko aikaa paikalla, vaan he voivat olla paikalla oman kohtauksensa aikana.

Ensimmäisen kerran koko näytelmä harjoiteltiin läpi helmikuun 2003 lopussa. Kokonaisuus alkoi vähitellen hahmottua koko ryhmälle. Maaliskuusta alkaen harjoitukset lisääntyivät ja niitä oli nyt noin 3 kertaa viikossa. Maaliskuussa oli saatu myös viimeiset roolit täytettyä eli kuororyhmät olivat nyt täydelliset. Ryhmään oli tullut uusia jäseniä mukaan koko ryhmän toiminnan ajan. Uudet jäsenet tulivat mukaan siten, että joku jo ryhmään kuuluva pyysi uuden ihmisen tulemaan paikalle.

Ryhmän harjoitukset olivat avoimia ja toisinaan harjoituksissa oli mukana näyttelijöiden ystäviä katsomassa. Harjoitusaikataulujen sovittaminen oli vaikeata, koska ryhmä oli niin suuri. Toisinaan harjoitukset eivät päässeet alkamaan suunnitelman mukaisesti, koska joku kohtauksen näyttelijöistä puuttui. Ryhmässä oli paljon joustavuutta, koska myöhästymisistä huolimatta harjoitukset saatiin pääsääntöisesti aina pidettyä. Ryhmään tuleminen vaati osallistujilta paljon järjestelyjä arjen aikataulujen suhteen. Näytelmän loppuvaiheessa oli tavoitteena, että ryhmäläiset seurasivat aina toistensa harjoituksia, vaikka itsellä ei olisikaan ollut osaa tuossa kohdassa. Tämä järjestely tehtiin sen takia, että kaikki näytelmässä mukana olleet olisivat saaneet kokonaiskuvan näytelmästä, eivätkä vain omasta osastaan.

Tiedottaminen tapahtui suullisesti ennen tai jälkeen harjoitusten sekä puhelimen välityksellä. Ryhmän jäsenten välille kehittyi yhteisöllisyyttä , koska jokainen tiesi, että oma poissaolo harjoituksista vaikutti monen muun ihmisen tilanteeseen. Varsinkin loppuvaiheessa poissaolot olivat hankalia, koska näytelmän tekeminen oli yhteistyötä, jossa jokaisen osuus oli tärkeä. Eräs näyttelijöistä toi esille sen, miten hän välillä myöhästyi ja se harmitti häntä.

” I was trying to come to theatre after school. That’s why I was late sometimes and I know it is not good.”(kirjallinen palaute)

Kun aloitimme teatteriryhmän kanssa näytelmän valmistamisen, emme vielä tietäneet, että tulemme esittämään näytelmän julkisesti yleisön edessä. Olimme pyytäneet naisia mukaan harrastamaan teatteria ja sen jälkeen, kun kiinnostuneita oli mukana riittävästi, aloimme pohtia, voisimmeko saada valmistettua esityksen myös yleisöä varten. Kipinä näytelmän esittämisestä syntyi siitä, kun teatteriryhmän ohjaaja kuuli mahdollisuudesta vuokrata teatteritila yhdeksi illaksi. Hän ohjasi lastennäytelmää päiväkerhossa ja päiväkerhon johtaja oli varannut teatterin lastennäytelmää varten. Ohjaaja sai tietää, että myös meidän ryhmämme voisi vuokrata tilan. Teatteriryhmän ohjaaja ja minä esitimme ehdotuksemme näytelmän esittämisestä julkisesti ja ryhmä otti haasteen vastaan. Helmikuussa 2003 olimme päättäneet, että näytelmä esitetään julkisesti tapaamispaikassa ja myös varaamme oikean teatteritilan esitystä varten. Saimme teatteritilan vuokraan avustusta kaupungin kulttuuritoimelta. Kun päätös esittämisestä oli tehty, harjoitteluun tuli selkeämpi tavoite kuin aikaisemmin. Kävimme tutustumassa

teatteritilaan ensimmäisen kerran huhtikuun lopussa ja silloin aikaa esitykseen oli reilu kuukausi.

Teatteriryhmään kuului ohjaajan ja näyttelijöiden lisäksi puvustaja ja meikkaaja. Näytelmäesityksen puvustaminen tehtiin Naistarissa. Sen suunnittelusta vastasi tapaamispaikan työntekijä, jolla oli apuna pukujen tekemisessä harjoittelijoita sekä teatteriryhmän jäseniä. Suurin osa materiaaleista saatiin lahjoituksina tai käytettyinä. Puvustus ja sen tekeminen oli mielenkiintoinen matka aikakaudesta ja kulttuurista toiseen. Vinkkejä puvustukseen etsittiin keskustelemalla, kirjallisuudesta sekä internetin avulla. Näyttämöllä tarvittiin myös lavastusta, joka tehtiin osittain itse ja osittain tilattiin ammattiteatterilta.

Ryhmä esitti näytelmän omassa yhteisössään Naistarissa, jossa näytelmän näkivät tapaamispaikan muut kävijät sekä ryhmän jäsenten kutumat perheenjäsenet ja tuttavat. Ensi-illassa oli kahvitarjoilu ja esityksestä muodostui juhlatilaisuus. Tapaamispaikassa oli kaksi esitystä ja sen lisäksi vuokrasimme pienen ammattiteatterin, jonka 120 istumapaikkaa olivat esityksessä loppuunmyytyt. Viimeinen esitys oli kaupungin keskustassa ulkoilmanäyttämöllä. Esitys oli avoin tilaisuus kaikille kaupunkilaisille ja paikalla oli useita kymmeniä ihmisiä. Kaikkien esitysten jälkeen pidimme kesäkuussa 2003 oman juhlan Naistarissa, jonne olin järjestänyt ruokaa ja juomaa. Myös aviomiehet ja seuralaiset tulivat juhlimaan yhdessä teatteriryhmän kanssa.

5.2. Teatteriryhmä sosiokulttuurisena verkostona

Teatteriryhmän avulla halusimme koota yhteen naisia monista eri maista. Teatterin tekeminen oli väline yhdessäololle ja keino syventää sosiaalista verkostoa. Koko ajan oli selvää, että tavoitteen saavuttamiseksi näyttelijöiden välinen sosiaalinen vuorovaikutus ja sen onnistuminen on ensisijainen lähtökohta. Vuorovaikutuksen kehittyminen on pääomaa, josta näytelmän valmistuminen saa voimansa. Teatterin tekeminen on aktiivista toimintaa ja se antaa vahvan tunteen, että omalla toiminnalla voi saada aikaan muutoksia. Jokainen näyttelijä kehitti itseään monipuolisesti ilmaisu- ja ryhmätyötaidoissa.

Äideillä lapset olivat mukana teatteriryhmänharjoituksissa. Pidimme tärkeänä sitä, että kaikki naiset voivat osallistua ryhmään. Eivät vain ne, jotka voivat tulla yksin tai ilman lapsia harjoituksiin. Harjoituksiin osallistuminen oli välillä vaikeaa äideille. Tila oli sellainen, että kun lapsi oli jonkun hoidossa, lapsen itku kuului. Se teki äidin keskittymisen vaikeaksi näytelmäharjoitukseen. Usein kävi niin, että äidin oli keskeytettävä harjoitus siksi aikaa, että hän rauhoitti lapsen. Tällaisessa tilanteessa muu ryhmä odotti tai sitten harjoiteltiin jotain muuta kohtausta, jossa naisella ei ollut roolia. Äidit, joilla oli pienet lapset, pitivät jälkikäteen erittäin arvokkaana sitä, että ryhmä otti niin paljon heidän lapsensa huomioon. Aina oli joku ottamassa lapsen syliin, jos oli tarvetta. Ryhmässä oli äitejä ja perheettömiä naisia, ja heidän välilleen syntyi yhteys juuri lasten hoitamisen avulla.

Teatteriryhmään kuuluvien naisten mukaan yksi tärkeimmistä syistä kuulua ryhmään oli se, että sai tutustua uusiin ihmisiin ja oppia uusia asioita. Yleisesti

ottaen läheskään kaikilla ei ollut mitään erityisiä odotuksia ryhmän suhteen. He tulivat, koska se tuntui kiinnostavalta. Se, että naiset jäivät mukaan ja ryhmä onnistui tavoitteessaan, on merkittävää. Ryhmään kuuluminen oli palkitsevaa, kun voi huomata omaa edistymistään. Eräs naisista koki, että hänen vuorovaikutustaitonsa olivat parantuneet ryhmässä olemisen myötä.

” I am not very good at communication skills, but I find myself make progress day after day. To make the first step is really important, although it maybe a little difficult.” (kirjallinen palaute)

Toinen nainen oli ryhmän avulla päässyt eroon ujoudestaan.

” First, is my shyness. Before I had this problem but now I lost it, and because of that I am so proud of that.” (kirjallinen palaute)

Näytelmän harjoittelemisen lisäksi pidimme ryhmässä yhteisökokouksia, joissa käsiteltiin jäsenten kokemuksia ryhmästä ja harjoittelusta, eri ryhmän jäsenten tehtävistä sekä aikatauluista. Tammikuussa 2003 pidimme kokouksen, jossa kävimme läpi ryhmäläisten tunteita ja ajatuksia. Seuraavat kommentit olen kirjoittanut muistiin kokouksen jälkeen. Olen tehnyt muistiinpanot suomeksi, vaikka puhujat ovat käyttäneet englantia.

” Olen onnellinen. Ystäväni odottavat esitystä. Koska olen huonomuistinen, täytyy alkaa harjoitella. ”

” Yritän oppia ja teen parhaani. Mies ja anoppi ovat ylpeitä, että kuulun ryhmään, ja minä myös.”

” Olen iloinen, että kuulun ryhmään, mutta haluan kehittyä enemmän. Tuntuu, että olen samalla tasolla.”

Kolmen avainhenkilön mielestä teatteriryhmään osallistuminen oli erittäin palkitseva kokemus. Keskustelimme aiheesta pitkään palautekeskustelussa elokuussa 2003. He pitivät hienona sitä kokemusta, että olivat voineet olla mukana tekemässä näytelmää, joka oli esitetty niin monille ihmisille. He olivat nauttineet ryhmän ilmapiiristä ja siitä, että olivat oppineet uusia asioita. Yksi naisista oli vierailut näytelmän esittämisen jälkeen kotimaassaan ja näyttänyt videon esityksestä vanhemmilleen. Vanhemmat olivat olleet positiivisesti yllättyneitä tyttärensä osallistumisesta ryhmään. Nainen tuli maasta, jossa naiset eivät yleisesti ottaen harrastaneet teatteria, vaan se on ennemminkin miesten aluetta.

Nainen tiivisti heidän kokemuksensa sanoihin : ” Me saavutimme jotakin. ”
nainen 1.:” We achieved something .”

5.3. Teatteriryhmä rauhanverkostona

Näytelmä Lysistratasta kertoo rauhasta ja sodasta. Rauhan teemasta keskusteltiin ryhmässä näytelmätekstin tasolla, mutta naisten henkilökohtaiset näkemykset rauhasta eivät tulleet yleiseen keskusteluun. Jälkikäteen ajattelen, että olisi ollut mielenkiintoista keskustella siitä, mitä naiset ajattelevat tästä teemasta. Jos tekisin

tutkimuksen uudelleen, ottaisin tämän näkökulman huomioon. Siitä huolimatta, että aineistossa ei ole naisten puhetta rauhasta ja siitä, mitä se heille merkitsee, jäsennän ryhmää rauhanverkostona. Syynä tähän on ensiksikin se, että Lysistrata näytelmä tuli esille Irakin sodan vastaisessa kampanjassa. Toiseksi, olen löytänyt aineistosta naisten kuvausta siitä, että he arvostivat teatteriryhmässä sitä, että asioista sovittiin yhteistyössä ja ilman riitoja. Monikulttuurisesta ryhmästä puhuttaessa tulee monille helposti mieleen, että eri kulttuureista tulevat ihmiset eivät tule toimeen keskenään, vaan kulttuuri haittaa yhteisymmärrystä.

Ajankohtaiseksi teatteriryhmän näytelmävalinta muodostui maaliskuun 5. päivä 2003, kun Lysistratan näytelmätekstiä luettiin ääneen Yhdysvalloista Kiinaan asti useissa eri maissa Bushin aloittaman Irakin sodan vastustamiseksi. Lysistrata-näytelmästä tuli Irakin sodan vastaisen kampanjan väline. Yllättäen teatteriryhmämme oli linkittynyt kansainväliseen kansalaisliikkeeseen rauhan puolesta. Tuossa vaiheessa päätös näytelmän julkisesta esittämisestä oli tehty ja saimme lisää innostusta siitä, että näytelmä oli esillä myös julkisuudessa. Amerikkalaisten näyttelijöiden aloittama Lysistrata-projekti on jatkunut kansainvälisenä rauhanliikkeenä maaliskuun 2003 jälkeen internetin-sivuilla. Lysistrata-projektin nettisivuilla käydään jatkuvasti keskustelua rauhankysymyksistä. Sivulla on mainittu ne sadat kohteet ympäri maailmaa, jossa Lysistrataa luettiin Irakin sodan vastaisena mielenilmauksena. Varhaisessa settlementityössä rauhan puolesta toimiminen oli tärkeä näkökulma, koska Jane Addams toimi rauhanaktivistina ja hänet palkittiin Nobelin rauhanpalkinnolla 1931.

Aristofaneksen *Lysistrata* oli omana aikanaan hyvin poikkeuksellinen. Antiikin ajan Kreikassa naisilla ei ollut poliittista tai yhteiskunnallista asemaa ja siitä huolimatta Aristofanes kirjoitti näytelmän siitä, miten naiset ottavat kantaa miesten maailmaan kuuluvaan asiaan, sodankäymiseen. Antiikin Kreikassa kaikki näyttelijät olivat miehiä, koska naiset eivät saaneet olla näyttelijöinä. Teatteriryhmän esityksessä toimimme päinvastoin. Naiset esittivät kaikki roolit, myös miesten. *Lysistrata* kuvaa naisten toimintaa yhteisen tavoitteen eteen toimimiseksi. *Lysistrata* on nainen, joka on kyllästynyt siihen, että miehet ovat jatkuvasti poissa kotoa ja käyvät sotaa. Hän haluaa tehdä jotain asian muuttamiseksi. Hän saa idean siitä, että jos naiset menevät lemmenlakkoon, miehet jäävät kotiin ja lopettavat sotimisen. Hän kutsuu naisia koolle, mutta ei saa heti heitä suostumaan suunnitelmaansa. Taivuttelun jälkeen naiset kuitenkin suostuvat ja he vannovat yhteisen valan. Näytelmä kertoo siitä, mitä *Lysistrata* ja muut naiset joutuvat kohtaamaan, kun he suostuttelevat sotivia miehiä kirjoittamaan rauhansopimuksen. Näytelmän loppuksi miehet taipuvat rauhansopimukseen ja sodat loppuvat. Näytelmä päättyy juhlaan ja sanoihin: "quiet lives, unending peace." Eli rauhallinen elämä, loppumaton rauha.

Teatteriryhmässä naiset arvostivat sitä, että ryhmähenki oli hyvä ja asioista sovittiin neuvottelemalla. Teatteriryhmässä oli tavoitteena samanlainen henki kuin näytelmässä. Teatteriryhmän ohjaaja ja minä pyrimme jokaisessa vaiheessa tukemaan näyttelijöitä. Välillä joku näyttelijöistä oli väsynyt tai ei luottanut itseensä, jolloin kannustimme häntä jatkamaan. Seuraavassa on lainaus palautekeskustelusta, jota käyn avainhenkilöiden kanssa. Naiset tuovat esille ryhmän ilmapiirin merkityksen.

minä : ” What was the most important experience you had in those groups ?”

nainen 2. “ It was the team work, we did 28 people together from all different nationalities, so, that was pretty. It gives so good feeling, we did something together although we are from so different cultures. Some are from Asia, some are from Europe, or somewhere else. It was very diverse but we could make it without any simple fight.”

nainen 1. :“Even the chorus, which came late. It was like they were one group and we were one group...there was no problem but everything clicked, no kind of problems, although there were so many Finnish people, they were so free to meet, it was so quick.”

minä: “ You had the feeling that people get to know each other quite well.”

nainen 1.: “ Yes, it was so different from my earlier experiences in here in Finland that I could make a friendship.”

Kuororyhmän jäsenet saatiin teatteriryhmään mukaan viimeiseksi ja keskustelussa nainen viittaa tähän ryhmäprosessin vaiheeseen. Kuororyhmällä oli omia harjoituksia ja näyttelijöillä omia harjoituksia. Loppuvaiheessa kaikki näyttelijät sekä kuorot yhdistettiin. Nainen oli kokenut, että uusien ihmisten mukaan tuleminen oli vaivatonta myös prosessin loppuvaiheessa. Hän sanoi myös , että teatteriryhmässä mukana oleminen oli hänelle uusi kokemus, koska siellä hän tutustui moniin suomalaisiin ihmisiin, joihin muuten on vaikeata tutustua.

Teatteriryhmän monikulttuurisuus oli voimavara. Kirjallisissa palautteissa monet naiset toivat esille sen, että nimenomaan monikulttuurisuus teki ryhmän vahvaksi ja mielenkiintoiseksi. He kokivat, että toisten mielipiteitä kuunneltiin ja arvostettiin.

Ryhmän voimaantumisen kannalta oli tärkeää, että ihmiset oppivat tuntemaan toisensa hyvin ja alkoivat luottaa toisiinsa. Jos ryhmän sisältä puuttuu luottamusta, ryhmä ei voimaannu, vaan se alkaa kontrolloida jäseniään, millä voi olla kielteisiä vaikutuksia. Myönteisen ryhmähengen luomiseksi sen kuuleminen, että ”minä osaan” tai ”olet hyvä tässä”, on ensiarvoisen tärkeitä. Kannustamisen voimaa ei voi liioitella silloin, kun naiset ovat elämässään uusien haasteiden äärellä.

6. Yhteenveto ja johtopäätökset

Asetin tehtäväkseni selvittää, miten monikulttuuriset naisten ryhmät voimaantuvat ja miten ryhmät edistävät sosiaalisten verkostojen kehittymistä. Tein tutkimuksen tamperelaisen Setlementtiyhdistys Naapuri ry:n Naistarissa. Tutkimuksen aikana olen ollut samanaikaisesti Naistarin sosiaalityöntekijänä ja organisoinut tutkittavia naisten ryhmiä. Tutkimuksen tekeminen omasta työstä on ollut haastavaa. Se on johdattanut miettimään sosiaalityön mahdollisuuksia monikulttuurisessa työssä. Voimaantuminen ja sosiaalisten verkostojen edistyminen tuli läheiseksi myös omakohtaisena kysymyksenä. Rohkeuteni ja taitoni läheisyyteen naisten kanssa lisääntyi tutkimusprosessin aikana. Olin jatkuvasti hyvin tarkkaavainen sen suhteen, mihin suuntaan ryhmät ovat kehittymässä ja mitä niissä tapahtuu. Läsnaolemisen taitoni lisääntyi, koska tavoitteeni oli ottaa huolellisesti vastaan ne viestit ja toiveet, joita ryhmä esitti. Roolini vaihteli ryhmissä, koska välillä olin taustalla ja välillä aktiivisesti vaikuttamassa toiminnan suuntaan. Välillä naiset tekivät keskustelunavaukset ja välillä minä. Ryhmien alkuun saattaminen ja kehittyminen oli palkitsevaa. Merkittävä virstanpylväs äiti-lapsi-ryhmässä oli, kun

äidit alkoivat kutsua toisiaan omiin koteihinsa. Jos teatteriryhmässä joku näyttelijöistä oli epävarma omasta osaamisestaan, ryhmä kannusti jatkamaan.

Ryhmien tutkiminen lisäsi ymmärrystäni siitä, millaisessa toiminnassa voidaan käyttää ryhmiä ja millaisia asioita on mahdollista käsitellä ryhmässä. Ryhmässä oleminen on vaativaa. Kaikille isossa ryhmässä oleminen ei ole sopivaa, vaan iso ryhmä voi tuntua väsyttävältä. Yksilölliset erot ryhmässä olemisessa on huomioitava. Ei ole itsestään selvyyttä, että kaikki viihtyvät isossa ryhmässä. Ryhmä voi hyödyttää henkilöä vain silloin, kun hän on siihen valmis.

Molemmat ryhmät syntyivät naisten tarpeesta olla ja tehdä asioita yhdessä. Tämä tarve ja siihen vastaaminen oli koko ajan keskeinen toimintaani ohjaava näkökulma. Marjatta Eskolan (2003, 108) mukaan sosiaalityön professionalistumisen varjo on siinä, että sosiaalityöntekijät pyrkivät yhä hallitumpaan ja yhä parempaan työsuoritukseen niin, että muoto syrjäyttää työn sisällön. Hänen mukaansa sosiaalityön lähtökohtana on oltava avun tarpeen havaitseminen ja siihen sopivien menettelytapojen löytäminen. Kokemukseni mukaan monikulttuuriset naisten ryhmät vastaavat monipuolisesti siihen tarpeeseen, joka naisilla on yhdessä olemiseen. Ryhmien avulla voidaan ennaltaehkäistä yksinäisyyttä ja kehittää voimavaroja sekä sosiaalisia verkostoja. Voimaantumisen tavoitteita kukaan ei voi asettaa ulkopuolelta, koska prosessissa on mietittävä sellaisia kysymyksiä kuin, kuka minä olen, mitä minä haluan ja miten se on mahdollista.

Naiset saivat ryhmissä uusia kontakteja, joita ei olisi tullut ilman ryhmää. Ryhmissä toisiaan tapasivat eri-ikäiset, erilaisista sosiaalisista taustoista tulevat naiset sekä perheettömät ja perheelliset naiset. Yksi teatteriryhmän jäsenistä totesi, että ennen teatteriryhmää hän luuli, että perheelliset ja yksinäiset naiset eivät voi olla ystäviä keskenään, mutta teatteriryhmän aikana hän totesi, että se ei pidä paikkaansa.

Ryhmiä voimaantumisessa oli merkittävää se, että ne toimivat osana laajempaa naisten yhteisöä, Naistaria. Ryhmät voivat saada tietoa Naistarin muusta toiminnasta sekä osallistua siihen. Yksi äiti-lapsi-ryhmän naisista innostui ohjaamaan liikuntaa muutaman kerran omalle naistuttavapiirilleen Naistarin tiloissa. Jotkut äitiryhmän äideistä järjestivät lasten syntymäpäiväjuhlat Naistarissa, koska omaan kotiin ei mahtunut niin paljon väkeä kuin hän halusi kutsua juhliin. Teatteriryhmälle oli yleisöä valmiina Naistarin yhteisöstä, joka oli seurannut näytelmän harjoituksia. Eräs iäkäs maahanmuuttajanainen oli usein katsomassa näytelmän harjoituksia ja hän halusi nähdä myös valmiin esityksen kolmeen kertaan. Näytelmän avulla tavoitettiin paljon ihmisiä, jotka eivät muuten olisi saaneet tietoa Naistarin toiminnasta. Koska näytelmästä oli myös lehtiartikkeli paikallislehdessä, tieto kansainvälisestä teatteriryhmästä levisi melko laajalle.

Teatteriryhmän ohjaaja sai työtä vapaan sivistystyön piiristä ja hänelle teatteriryhmä oli ponnahduslauta uuteen mahdollisuuteen. Teatteriryhmän päättymisen jälkeen hän jatkoi teatterin ohjaamista kansainväliselle ryhmälle. Äiti-lapsi-ryhmässä pohdittiin, kuinka tärkeätä olisi, jos heti synnytyksen jälkeen sairaalassa olisi mahdollista saada tietoa tämän tapaisista ryhmistä. Äiti-lapsi-ryhmässä eräs suomalaisista äideistä kävi keskustelua oman äitiysneuvolansa

kanssa ryhmän perustamisesta. Ryhmä ei päässyt käyntiin, mutta myös ideointivaiheet ovat tärkeitä, koska voi olla, että ne toteutuvat myöhemmin. Neuvolan kanssa tehty yhteistyö ryhmän alkuvaiheessa oli hedelmällistä. Jatkossa olisi tärkeätä, että neuvoloilla olisi mahdollisuus ohjata äitejä myös ryhmiin, koska tarve on olemassa ja ne hyödyttävät äitejä.

Jäsensin aineistoa kulttuurisen verkoston, voimavaraverkoston, sosiokulttuurisen verkoston ja rauhanverkoston avulla. Kulttuurisessa verkostossa naiset vaihtoivat kulttuurista tietoa ja muokkasivat sitä. Voimavaraverkostossa naiset jakoivat ongelmia toistensa kanssa ja saivat tukea toisiltaan turvallisessa ilmapiirissä. Sosiokulttuurisessa verkostossa naiset lisäsivät itseluottamusta taiteen avulla ja löysivät uusia taitoja ja kehittivät niitä. Rauhanverkostossa naiset toimivat yhteistyössä yhteisen päämäärän eteen.

Kulttuurinen verkosto toi näkyväksi sen, että ei olemassa yhtä oikeaa tapaa toimia, vaan niitä on useita. Kulttuuri on osa elämäntapaa ja elämäntavassa näkyvät erilaiset kulttuuriset piirteet. Kun naiset voivat jakaa kulttuurista tietoa, he voivat tehdä valintoja sen suhteen, miten toimivat omassa elämässään. Ryhmä voimaantuu silloin, kun sen jäsenet avoimesti tuovat keskusteluun omia kokemuksiaan, sekä hyviä että huonoja. Luottamus ja kunnioitus, jota ryhmän jäsenet osoittivat toisilleen, oli tärkeä edellytys ryhmien voimaantumiselle.

Voimavaraverkostossa oli oleellista se, että jokainen ryhmän jäsen voi kokea tulleensa kuulluksi ja että hän pystyy saamaan tukea ongelmatilanteissa. Äiti-lapsi-ryhmä perustui vertaistukeen, joka teki mahdolliseksi kokemusten jakamisen. Äiti-

lapsi-ryhmä oli viikottainen naisten arkea jäsentävä tapahtuma, jonka tavoitteena oli olla rentouttavaa yhdessäoloa. Myös teatteriryhmän jäsenillä ryhmä toimi voimavaraverkostona, jossa he oppivat uusia taitoja sekä saivat lisää itseluottamusta. Itseluottamuksen lisääntymisellä voi olla myönteisiä vaikutuksia myöhemmin elämässä. Onnistumisen kokemus on voimavara, jonka voi ottaa käyttöön myöhemmin elämässä, kun siihen on tarvetta. Itsensä kunnioittaminen on avuksi silloin, kun joutuu kohtaamaan alistavaa kohtelua tai syrjintää. Itsekunnioituksen avulla on mahdollista nousta vaatimaan oikeuksiaan. Yksinäisenä ja ilman itseluottamusta omien oikeuksien puolustaminen on vaikeata. Teatteriryhmä toimi sosiokulttuurisena verkostona, jossa teatterin tekeminen oli väline itseymmärryksen lisääntymiselle. Näytelmän valmistaminen lisäsi naisten uskoa omiin mahdollisuuksiinsa. Tutkimuksessa kuvatun kaltaisia ryhmiä on mahdollista synnyttää organisaatioissa, joissa on suhteellisen paljon vapautta lähteä kokeilemaan erilaisia toimintamuotoja.

Äiti-lapsi-ryhmä antoi naisille tietoa yhteiskunnan palvelujärjestelmästä. Tutustumiskäynti päiväkotiin ja tiedon saaminen päivähoitojärjestelmästä Suomessa oli naisten mukaan tärkeitä. Usein yhteiskunnan palvelujärjestelmissä asioiminen on heille uutta ja se herättää monia kysymyksiä. Tutustumiskohteena ollut päiväkoti pyysi myöhemmin maahanmuuttajanaisia puhumaan lähiön päiväkotihenkilöstölle järjestettyyn monikulttuurisuuskoulutukseen. Puolin ja toisin heränneisiin kysymyksiin etsittiin ja saatiin vastauksia. Roivaisen (2001, 18) mukaan kolmas sektori ja julkinen sektori voivat parhaimmillaan tukea toisiaan. Tässä kumppanuus-ajattelussa kolmas sektori välittää ruohonjuurilähtöisesti julkiselle sektorille kentän tarpeita.

Lähdeluettelo:

- Adams, Robert 1996, Social work and empowerment. Basingstoke:Macmillan.
- Addams , Jane 1926, Democracy and Social Ethics.
- Alasuutari, Pertti 2001, Laadullinen tutkimus. Vastapaino. Tampere.
- Berger, Roni 2004, Immigrant women tell their stories. The Haworth Press.
- Brah, Avtar 1996, Cartographies of diaspora. Contesting identities. Routledge.
- Chamberlayne, Prue 1999, Cultural analysis of the Informal Sphere. Teoksessa Welfare and culture in Europe. Towards a New Paradigm in Social Policy, ed. Chamberlayne, Cooper, Freeman and Rustin. UK.
- Coffey, Amanda 1999, The ethnographic self: fieldwork and the representation of identity. Sage.
- Dominelli, Lena 2004, Social work. Theory and Practise for a Changing Profession. UK.
- Elämää naisena ja maahanmuuttajana Suomessa – keskustelufoorumi 22.9.2003. Raportti. Etnisten suhteiden neuvottelukunta. Helsinki.
- Eskola, Marjatta 2003, Aina voi tehdä toisin. ss.108-127. Teoksessa Sosiaalisen vaihtuvat vastuut, Toim. Merja Laitinen ja Anneli Pohjola. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Forsander, Annika 2002, Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Helsinki. Väestöntutkimuslaitos. Väestöliitto.
- Geertz, Clifford 1973, The interpretation of cultures.
- Hall, Stuart 1992, Kulttuurin ja politiikan murroksia. Vastapaino. Tampere.
- Hammersley, Martyn ja Atkinson, Paul 1995, Ethnography. Principals in Practise.
- Hirsch, Maureen and Powell, Diana 1998, Non-governmental organisations and the welfare of minority ethnic communities in Britain and Germany. Teoksessa Social work

and minorities. European Perspectives. Ed. Williams, C., Soydan, H., and Johnson, Mark, Routledge.

Hirsch, Marianne 1997, Family frames: photography, narrative and postmemory. USA.

Hokkanen Liisa, Vapaaehtoinen ja vertainen auttaminen. ss. 254-274. Teoksessa Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. Toim. Merja Laitinen ja Anneli Pohjola. PS-kustannus.

Huttunen, Laura 2004, Kasvoton ulkomaalainen ja kokonainen ihminen: marginalisoiva kategorisointi ja maahanmuuttajien vastastrategiat. Teoksessa Puhua vastaan ja vaieta.

Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Toim. Arja Jokinen, Laura Huttunen ja Anna Kulmala. Helsinki.

Juhila, Kirsi 2004, Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Puhua vastaan ja vaieta.

Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Toim. Arja Jokinen, Laura Huttunen ja Anna Kulmala. Helsinki.

Kuronen, Marjo 2003, Valtaistumista vai voimavaraistumista – Feministisiä näkökulmia empowermentiin sosiaalityön käsitteenä ja käytäntönä. ss. 277-296. Teoksessa Sukupuoli ja sosiaalityö. Toim.

Maahanmuuttajanaiset Suomessa 1997, Pakolais – ja siirtolaisasioiden neuvottelukunta.

Maahanmuuttajanaisten asemaa Suomessa selvittäneen työryhmän muistio. Työhallinnon julkaisu 178. Helsinki.

Matthies, Aila-Leena 1996, Hyvinvoinnin sekatalous ja suomalaiset välittävät organisaatiot. ss.11-32. Teoksessa välittävät verkostot. toim.Aila-Leena Matthies, Ulla Kotakari ja Marianne Nylund, Vastapaino. Jyväskylä.

Nylund, Marianne 2000, Oma-apu- ja vapaaehtoistoiminnan käsitteellinen ja sisällöllinen paikantaminen. Julkaisussa Hyvinvointikatsaus.Tilastollinen aikakauslehti 1/2000, s. 29-33.

Nylund, Marianne, Sosiaalisten verkostojen tutkimus ja sosiaalityön käytännöt. JANUS vol.,12 (2) 2004, s. 184-199.

Pontela, Risto 1998, Setlementtiliike 2000-luvun yhteiskunnassa. Setlementtijulkaisuja 1.

Roivainen, Irene 2001, Setlementtityö sosiaalisen työn toteuttajana. Teoksessa Yhteisöt hyvinvoinnin tuottajina. toim. Irene Roivainen. Yliopistopaino.Helsinki.

Satka, Mirja, Kansalaiskeskeinen sosiaalityö. Utopia ja vaihtoehto. Sosiaalityöntekijä-lehti 3/1993. ss. 23-26.

Simon, Levy Barbara 1994, The empowerment tradition in American social work. Columbia University Press.

Soydan, Haluk 1993, Det sociala arbetets idehistoria. Sweden. Studentlitteratur. Lund.

Stivers, Camilla 2000, Bureau men, Settlement women. Constructing Public Administration in the Progressive Era. University Pres of Kansas.

Surrey, Janet L. 1991, Relationship and Empowerment. Teoksessa Women's Growth in connection. Writings from the stone center. Ed. Jordan, Kaplan, Miller, Stiver and Surrey.

Tiilikainen, Marja 2003, Arjen islam. Somalinaisten elämää Suomessa. Vastapaino. Vantaa.

Toikko, Timo 2002, Marginaalit ja sosiokulttuurisen työn mahdollisuudet. Teoksessa Marginaalit ja sosiaalityö. Toim. Kirsi Juhila, Hannele Forsberg ja Irene Roivainen. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Trevellion, Steven 1999, On being a social worker: Globalization and the new subjectivities. Teoksessa Welfare and culture in Europe. Towards a New Paradigm in Social Policy, ed. Chamberlayne, Cooper, Freeman and Rustin. UK.

Vanhanen-Silvendoin, Sari 1996, Äitien vuorovaikutusryhmät. ss.227-242.Teoksessa Välittävät verkostot. Toim. Aila-Leena Matthies, Ulla Kotakari ja Marianne Nylund. Vastapaino.

Virkki, Juha 1997, Mitä annettavaa kulttuurintutkimuksella olisi sosiaalipolitiikalle ? Janus 2.

Vuori, Jaana 2003, Äitiyden ainekset. Teoksessa Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä . Toim. Hannele Forsberg & Ritva Nätkin. Yliopistopaino, Helsinki. ss. 39-63

Wilson, Elizabeth 1991, The sphinx in the city. Urban life, the control of disorder, and women. University of California press.